

Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi

Dević, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:536466>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Ivana Dević

Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi

Diplomski rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi

Diplomski rad

Studentica:

Ivana Dević

Mentorica:

prof.dr.sc Dijana Vican

Komentorica:

doc.dr.sc. Matilda Karamatić Brčić

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Dević**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujan 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KVALITETNA ŠKOLA – ULOGA NASTAVNIKA I ODNOS PREMA UČENICIMA ...	3
2.1. Humanistički pokret	3
2.2. Kriza školstva	6
2.3. Kvalitetna škola	7
2.4. Funkcija i uloga nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu	9
2.5. Odnos nastavnika-učenik	11
2.5.1. <i>Stilovi odgoja</i>	13
2.5.2. <i>Komunikacija</i>	14
2.5.3. <i>Motivacija</i>	15
2.6. Poželjne osobine nastavnika	16
2.6.1. <i>Kompetencije nastavnika</i>	21
2.7. Pregled nekih istraživanja	24
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	29
3.1. Problem istraživanja	29
3.2. Cilj	29
3.3. Zadaci	29
3.4. Metoda, instrumenti i postupak istraživanja	29
3.5. Ispitanici	30
3.6. Vrijeme i mjesto istraživanja	30
3.7. Obrada podataka	30
4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA	31
4.1. Poželjne osobine nastavnika	31
4.2. Fizički izgled i spol nastavnika	37
4.2.1. <i>Fizički izgled</i>	37
4.2.2. <i>Spol nastavnika</i>	38
4.3. Odgovornost nastavnika	39
5. ZAKLJUČAK	42
6. LITERATURA	44
7. PRILOZI	47
8. SAŽETAK	48
9. SUMMARY	49

1. UVOD

Nastavni proces, njegovo osmišljavanje i provođenje predstavljaju veliki izazov u suvremenom društvu. Školsko obrazovanje, iako već postoji godinama, uvijek predstavlja izazov i uvijek donosi neke nove probleme. U današnje vrijeme se često može čuti kako učenici više nisu zainteresirana za školu, kako „nemare previše“ za učenje i ocjene. Nitko nije spreman preuzeti odgovornost za to, te se ona naizmjenično prebacuje s učitelja na učenike. No, školska stvarnost je takva kakva je, a najčešće je to nezadovoljstvo s obje strane. „Zamislite učenike u nekom razredu u nasumce izabranoj srednjoj školi, kao skupinu radnika koji popravljaju prometnice. Kad bi radili koliko i učenici u razredu, polovica bi radnika, a možda i više, stajala oslonjena o lopate, pušila i razgovarala, a posao prepuštala drugima“ (Glasser, 1994:13). S takvom situacijom ne mogu biti zadovoljni niti učenici niti nastavnici. U takvom školskom okruženju učenicima je dosadno, dok je nastavnicima otežano izvođenje nastave onako kako su oni isplanirali i misle da je najbolje.

Ipak, nastavnici su ti od kojih se očekuje da potaknu učenike i pronađu razloge zbog kojih bi se oni trebali zainteresirati za njegov predmet. Zato je biti uspješan nastavnik, prema Glasseru (1994), možda i najveći izazov koji se nalazi pred nastavnicima jer da bi nastavnik bio uspješan mora sve učenike motivirati na kvalitetan rad. Naglasak se stavlja na sposobnost nastavnika, ali što je s osobnosti pojedinog nastavnika? Utječu li njegove osobine na uspjeh i zadovoljstvo učenika odgojno-obrazovnim procesom?

Sve više pažnje se posvećuje osobnosti nastavnika i svatko ima neku svoju ideju kako bi savršeni nastavnik trebao izgledati. Budući da ima puno različitih perspektiva iz kojih bi se mogao tražiti odgovor na taj problem, odlučeno je da predmet ovog istraživanja budu poželjne osobine nastavnika promatrano iz učeničke perspektive. Rad se sastoji od dva dijela. Prvi je teorijski dio u kojem se pošavši od načela humanističke pedagogije i psihologije željelo ispitati - koje su poželjne osobine koje bi učenici željeli da njihovi nastavnici posjeduju. U teorijskom dijelu govorit će se o teorijskoj osnovi rada, funkciji i ulozi nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu, s naglaskom na njegovim socijalnim ulogama i odnosima sa učenicima, aspektima odnosa nastavnika i učenika te njihovoj komunikaciji. Također će se dati prikaz sličnih istraživanja koja su provedena na ovu temu. Drugi dio rada je empirijskog karaktera u kojem je razrađen cilj rada.

Ovim istraživanjem želi se pokazati koliko je bitan odnos između nastavnika i učenika, njihova komunikacija kao i koje su to osobine koje učenici smatraju bitnim kod

svojih nastavnika. Nastavnici trebaju biti fleksibilni, lako se prilagođavati novim sredinama i situacijama i stalno usavršavati kako bi učenici, na osnovu pozitivnog mišljenja koje imaju o svojim nastavnicima, formirali pozitivne stavove o školi, samoobrazovanju, cjeloživotnom obrazovanju i znanju općenito.

2. KVALITETNA ŠKOLA – ULOGA NASTAVNIKA I ODNOS PREMA UČENICIMA

2.1. Humanistički pokret

U proučavanju ličnosti i osobina nastavnika važno je obratiti pažnju na shvaćanja predstavnika humanističkog pokreta u psihologiji i pedagogiji jer je osnovni cilj tog pokreta usmjeravanje na razvoj dijeta kao jedinstvenog i cjelovitog bića. Vukasović (1990) navodi kako je pedagogija po svom karakteru *društvena znanost* jer proučava i unapređuje odgojnu praksu, ali je izrazito *humanistička znanost* jer se bavi čovjekom, razvitkom njegovih tjelesnih, intelektualnih, moralnih, estetskih i radnih sposobnosti, izgrađivanjem njegovih ljudskih svojstava, njegovim ljudskim oblikovanjem i djelovanjem. Dakle, humanizam naglasak stavlja na razvoj ličnosti u skladu s interesima učenika, razvijanje samostalnosti, stjecanje vještina, samoostvarivanje, samoaktualizaciju i prihvaćanje. U početku je prevladavala težnja za enciklopedijskim obrazovanjem, a važno mjesto su imale prirodne znanosti, antički jezici i književnost. Kasnije škola dobiva zadatak pomoći djetetu razvijati svoje specifične mogućnosti i shvatiti kompleksnost suvremenog društva (Đorđević i Đorđević, 1988; Vukasović, 1990).

Prvi značajniji humanist koji se bavio pitanjem odgoja i obrazovanja je Talijan Vittorino da Feltre (1378-1477) koji je proglašen „ocem humanosti i nastavnikom novoga tipa“. Svoju školu u Mantovi je nazvao kuća radosti gdje je kroz odgoju praksu ostvarivao glavne ideje pedagogije humanizma, a glavni ideal je bio harmonijski razvitak čovjeka. Uspostavlja radosnu odgojnu sredinu, odbacuje tjelesne kazne, veliku pozornost pridaje tjelesnom razvitku djece, moralni odgoj zasniva na pozitivnim primjerima, proširuje obrazovne sadržaje, uvodi nove metode promatranja i demonstracije, a svoj cjelokupni odgojni rad temelji na načelima zornosti, samorada, aktivnosti, interesa, individualnog prilaznja i stvaralaštva (Vukasović, 1990).

Španjolski humanist Ludovicus Vives (1492-1540) je posebnu pozornost posvetio odgoju žena. Htio je javne elementarne škole na materinskom jeziku za svu djecu, uvodio je realne predmete u školu, isticao je induktivni put u odgojnom radu, upozoravao da treba ići od lakšeg prema težem - od promatranja preko iskustva do misaonog zahvaćanja. Svojim stavom je započeo uočavanje i formuliranje načela zornosti u nastavi i odgojnom radu. Uvidio je

značaj samorada, načela zavičajnosti, uvažavanja interesa, njegovanje tjelesnog odgoja i odbacivanje tjelesnih kazni (Vukasović, 1990).

Francuz Francois Rabelais (1494-1553) je na duhovit ali oštar način kritizirao dotadašnji odgoj i skolastiku jer je htio novi, drugačiji sustav odgoja. Po njegovom mišljenju, odgojem se trebaju razvijati tjelesne, intelektualne, moralne, estetske i radne sposobnosti odgajnika. Njemu je bilo važno realno obrazovanje, zdrav način života, zanimljive i raznovrsne tjelesne vježbe, da se nastava zasniva na promatranju prirode, ekskurzijama u polja i šume, zornosti, razgovoru s nastavnikom, uvažavanja interesa i privlačnosti nastave (Vukasović, 1990).

Još jedan značajni humanist je Francuz Michel Montaigne (1533-1592). On smatra da je potrebno da svatko misli svojom glavom i da učenje napamet nije rješenje: „Kukavno je znanje koje se drži knjige kao pijan plota“ (Vukasović, 1990:12). Kao i Rabelais, zalaže se da odgajnik provodi što više vremena vani, putuje, da se druži s ljudima, da se uvažavaju njegove prirodne sklonosti, da aktivno promatra i prosuđuje, da se razvijaju sposobnosti i potiče radoznalost. Za njega je cilj odgoja čovjek i upravo zato naglasak stavlja na osobno promatranje, iskustvo, samostalno mišljenje i čvrsti karakter.

Pedagozi humanisti su zaslužni za velike pomake u pedagogiji. Za vrijeme humanizma i renesanse se povećao broj mislitelja koji su se zanimali za teoriju odgoja, proučavali i razvijali je, a povećao se i broj onih koji su te postavke htjeli i praktično isprobati. Kroz to razvijanje novih ideja pedagogije humanizma započinje njeno izdvajanje iz filozofije i osamostaljenje pedagoške teorije (Vukasović, 1990).

Već u 19. stoljeću je došlo do značajnih promjena u odgoju i obrazovanju. Primjerice, Pestalozzi (Đorđević i Đorđević, 1988) dijete promatra kao cjelovito biće na čiji se razvoj može pozitivno utjecati putem odgoja. On se zalaže za stav da bi nastavnik trebao primjenjivati ljubav kao motivaciju umjesto prijetnji i kazni, a učenje učiniti radosnim i stimulativnim. No, humanistički pokret do izražaja dolazi početkom 20. stoljeća. Tada osnova i cilj pokreta postaje dijete u njegovoj individualnosti i cjelovitost. Škola više ne bi trebala bit usmjerena samo na nastavu i sadržaje, već prije svega pomoći djetetu razviti specifične mogućnosti koje će ga poticati prema samoostvarenju, ali i osigurati sposobnost da se prilagodi sve bržim društvenim promjenama. Glavna pažnja se obraća područjima koja su izvan tradicionalne kognitivne sfere, dakle individualnom razvoju ličnosti i iskustvu, stjecanju spretnosti i vještina, samoaktualizaciji i autentičnosti te razvoju dinamičnosti i socijalnoj osjetljivosti. U toj promjeni razmišljanja, važnu ulogu je imala psihologija. Značajni

predstavnicima humanističke psihologije koji se bave problemima nastavnika, njihovom ličnošću, kao i odnosima između nastavnika i učenika su Carl Rogers i Arthur Combs. Rogers (Đorđević i Đorđević, 1988) smatra da je za kvalitetan odnos nastavnik-učenik važno:

1. biti realan – nastavnik bi svoje osjećaje trebao dijeliti s učenicima što otvorenije. Treba pokazati ljudsku toplinu, brigu i simpatiju za učenike, priznati izvjesna ograničenja, znanja, imati strpljenje s učenicima, ne ostavljati dojam o nepogrešivosti nastavnika
2. cijeniti učenike kao ljude – ne trebaju procjenjivati sve što učenici čine, ali moraju postojati određene vrijednosti, kvalitete, osobine, sposobnosti koje oni uvažavaju i poštivati ih
3. imati sposobnost empatije - sposobnost da se stavi na mjesto drugoga predstavlja osnovu za vođenje učenika ka novim idejama i novim ciljevima učenja. To je važno da bi mogli shvatiti njihove misao teškoće i emocionalne prepreke u učenju

Combs (Đorđević i Đorđević, 1988) polazi od shvaćanja da je cjelokupno ponašanje individue direktan rezultat opažanja u trenutku njenog ponašanja. Zato smatra važnim da nastavnik shvati, razumije bilo koju situaciju učenja, razmišljajući o tome iz perspektive učenika. Nastavnik isto tako treba olakšavati, pomagati, biti prijatelj, biti dobro informiran o svojim učenicima, osjetljiv na osjećaje učenika i svojih kolega, vjerovati da učenici mogu učiti, imati pozitivno opažanje samoga sebe, vjerovati kako svi učenici rade najbolje što mogu, primjenjivati različite nastavne metode i postupke, treba biti osjetljiv na socijalne i emocionalne potrebe i probleme učenika, iskren i treba imati pozitivan stav i o sebi i o onome što radi.

Humanistički pokret nije jedinstven i koherentan pravac ni po svojoj filozofskoj osnovi, ni po shvaćanju odgojno-obrazovnog procesa. Svim njegovim predstavnicima zajedničko je što stavljaju u prvi plan dijete kao cjelovitu ličnost i oslanjaju se na njegove unutrašnje snage i sposobnost samorazvoja. Značaj ovog pokreta ogleda se u njegovom naglašavanju pozitivnih crta ličnosti i karaktera koji rezultiraju formiranjem učenika kao *ljudi* (Vukasović, 1990). Kako bi se mogli ostvariti svi ti ciljevi i zadatci, potrebno je obratiti pozornost i na nastavnike. U odgojno-obrazovnom radu, osobine ličnosti i kvalitete nastavnika imaju veliki pedagoški značaj jer o ličnosti i aktivnosti nastavnika može ovisiti život i rad u školi. Važno je istaknuti da „humanistička psihologija i pedagogija ne gledaju na ličnost kao nešto statično, ni kao cilj koji treba dostići, već kao nešto što je dinamično i što teži da ostvari sebe samog“ (Đorđević i Đorđević, 1988:37). Zato, kada govorimo o svojstvima dobrog nastavnika, u vidu treba imati njegove osobine i načine ponašanja kao

promjenjive kategorije, koje se na temelju spoznaja iz prakse mogu koristiti kao okvir i orijentacija za osiguravanje njenog daljnjeg unaprijeđivanja i usavršavanja.

Na osnovu svega što smo naveli o humanističkoj pedagogiji i psihologiji, koja polazi od djeteta, njegove samoaktualizacije i autentičnosti što je veoma bitno kada je u pitanju odgojno-obrazovni rad, smatramo da je upravo ona najbolja teorijska osnova za zastupanje ovog istraživačkog rada.

2.2. Kriza školstva

Današnje generacije djece i mladih mogu potaknuti nesigurnost i zbunjenost kod nastavnika jer pedagoški postupci koji su se uspješno provodili kod prijašnjih generacija, na suvremenu generaciju kao da nemaju utjecaja. To je generacija koja je odrastala (i odrasta) uz brze i velike tehnološke i društvene promjene. Internet, video igrice i različiti TV- programi su široko rasprostranjeni i postaju dodatni odgajatelji djeci. Pastuović (1999) uzroke krize školstva pronalazi u tradicionalnom načinu obrazovanja koje bi trebalo osposobiti učenike za život i van škole, no upravo zbog tog brzog napretka se javljaju problemi. Pošto odrastaju uz sve te različite podražaje, zapravo ni nije iznenađujuće što korištenje tradicionalnih priručnika ili metoda podučavanja ne postiže željene rezultate. Zbog škole koja nije na istoj razini s društvenim napretkom, mladi napuštaju školu nespremni, napola odgojeni i s nedovoljnom količinom znanja. Korištenje starih metoda odgoja i obrazovanja nije primjereno za današnje društvo, a njihova prisutnost pokazuje da se odgoj i obrazovanje najsporije razvijaju i prihvaćaju nove spoznaje i metode, što se u konačnici loše odražava na učinkovitost škole.

Na nastavnike se vrši pritisak da učenici uspješno nauče sve veće količine nastavnog gradiva, a odgojenost i obrazovanost ne napreduju ravnomjerno s postavljenim zahtjevima. Stoga nije iznenađujuće da paralelno s rastom opterećenja učenika raste i njihovo opiranje učenju i školi. Nastavnici i brojne studije (Ilić et al., 2012) zapažaju da je sve veći broj učenika nemiran i nezainteresiran i da zato nastavnici sve više vremena i truda ulažu u pokušaje upravljanja razredom, odnosno umirivanjem i motiviranjem skupine učenike u nastojanju da stvore poticajnu klimu za učenje. Učenici su sve češće nestrpljivi i nezadovoljni školom jer oni žele odmah vidjeti rezultate učenja, vidjeti kako konkretno primijeniti znanje, žele biti suradnici u procesu nastave, otvoreno komunicirati, dodatne poticaje i rasterećenja, aktivan pristup radu i uključivanje njihovih interesa u nastavu.

2.3. Kvalitetna škola

Kvalitetna škola potrebna je za dobrobit učenika, a prepoznaje se po zdravoj školskoj klimi, manjem broju učenika (povećava se razina motivacije i uspjeha u učenju), osobnim odnosima, usmjerenosti na zdravlje i dobro osjećanje (potrebnije je naglašavati kako ostati zdrav nego kako izbjeći bolest), kurikulumu koji ima emocionalni sadržaj i teme koje zaokupljaju i angažiraju osjećaje učenika, ulozi koju učenici imaju u odlučivanju (učenici trebaju imati mogućnost izražavanja svojih ideja i osjećaja u demokratskom kontekstu razreda), poštovanju i uvažavanju učenikova glasa te olakšavanju socijalnog i emocionalnog razvoja uz pomoć stručnjaka (Armstrong, 2008). Jedna od uloga nastavnika je učenicima osigurati kvalitetnu školu. Nastavnik je uspješan tek kada uspije potaknuti sve učenike na kvalitetan rad. Važnost kvalitetnog rada u postizanju kvalitetne škole ističe Glasser (1999). On smatra da škola i obitelj imaju važnu ulogu u uvjeravanju učenika koliko je kvalitetan rad potreban i isplativ te razlikuje šest uvjeta koji se moraju ispuniti da bi rad bio kvalitetan:

1. **Razredna sredina mora biti ugodna i poticajna** – kvalitetan rad se može postići jedino u ugodnoj i poticajnoj razrednoj sredini. Takva se sredina stvara kada je ostvareno prijateljstvo i povjerenje između nastavnika i učenika. Zato je potrebno učenike poticati da iskreno i bez ustručavanja razgovaraju s nastavnicima.
2. **Od učenika treba tražiti da rade isključivo nešto korisno** – kvalitetan rad je uvijek i koristan rad. Od učenika se ne treba tražiti da radi nešto besmisleno kao što je učenje sadržaja napamet jer će brzo zaboraviti ako mu nije potreban van škole. Od nastavnika se očekuje da učenicima objasni i pokaže kakvu korist oni imaju od toga što uče, a zauzvrat će učenici biti spremniji više raditi i učiti kako bi i oni uvidjeli korist.
3. **Od učenika se uvijek traži da rade najbolje što mogu** – kvalitetan rad traži vrijeme i trud, što znači da u kvalitetnoj školi učenici imaju dovoljno vremena na raspolaganju. Nastavnici im uvijek kažu da je ono što se od njih traži na tom satu najviše što mogu u određeno vrijeme učiniti.
4. **Od učenika se traži da ocjenjuju i poboljšavaju svoj rad** – kvalitetan rad nikad nije statičan. Nastavnik treba učenike naučiti kako samostalno ocjenjivati vlastiti rad. Važno je da nastavnici ne prigovaraju, ali da ipak daju do znanja da se gotovo sve može poboljšati. Također je potrebno paziti na omjer količine i kvalitete jer velika količina nekvalitetnog rada ne ide u korist obrazovanju niti općenito životu učenika.

5. **Kvalitetan rad uvijek godi** – kvalitetan rad je uvijek dobar i zato je žalosno što se samo mali broj učenika osjeća ugodno u školi. Učenicima godi kad uspiju učiniti nešto kvalitetno, osobito ako naprave najbolje što mogu i on još dobiju priznanje roditelja i nastavnika za to.
6. **Kvalitetan rad nikad nije destruktivan** – učenici nastavnike smatraju neprijateljima i teško im je vjerovati da je nastavnicima stalo do njihove dobrobiti i da su na njihovoj strani. Zato je izrazito važno uvjeriti učenike da mogu vjerovati svojim nastavnicima i da znaju da su na njihovoj strani u svemu što od njih očekuju.

Kako bi se osigurao kvalitetan rad u školi, Lumpkin, Claxton, i Wilson (2014) važnu ulogu daju nastavnicima vođama. Za njih su nastavnici – vođe „iskusni i ugledni uzori, koji su inovativni, organizirani, suradnički, pouzdani i sigurni provoditelji obrazovanja“ (Lumpkin, Claxton, i Wilson, 2014:60), a kao glavne karakteristike nastavnika-vođe navode:

1. **fokus na učenje učenika** - potrebni su nastavnici-vođe koji mogu pomoći školama provesti ambiciozne reforme u učionici, ali i pomoći svojim kolegama učiniti isto. Upravo su oni ključni za uspjeh škole koja će omogućiti svakom učeniku da kvalitetno nauči.
2. **osnaživanje** - individualno osnaživanje nastavnika je središnji princip u vodstvu nastavnika jer povećava poboljšanje poučavanja i učenja što onda rezultira boljim postignućem učenika. Ako nastavnici sudjeluju u ostvarivanju ciljeva nastave i izgradnji kurikuluma veća je vjerojatnost da će prihvatiti različite razine odgovornost, obvezu kontinuiranog stručnog usavršavanja te pomoći u oblikovanju sustavne i održive promjene koja će poboljšati obrazovnu praksu na korist svih učenika.
3. **izgradnja odnosa** – nastavnik-vođa posjeduje emotivnu inteligenciju koja obuhvaća osobne i socijalne kompetencije te pokazuje sposobnost da upravlja sobom i svojim odnosima s drugima. Ima točnu samoprocjenu koja podrazumijeva poznavanje svojih prednosti i ograničenja, što onda rezultira većim samopouzdanjem, samopoštovanjem i samo-učinkovitošću. Takav nastavnik je sposoban kontrolirati svoje emocije, a iskazuje iskrenost, integritet, pouzdanost, fleksibilnost i optimizam koji omogućava da u svemu vidi nešto pozitivno. Njegova socijalna svijest utjelovljuje empatiju i razumijevanje za emocije, perspektive i brige drugih ljudi što mu omogućuje to povezivanje s drugima.
4. **suradnja** – nastavnik-vođa služi kao predstavnik promjena unutar i izvan učionice poboljšavajući obrazovne prakse u suradnji s kolegama. Učinkovit nastavnik-vođa razvija odnose povjerenja i suradnje, što je potrebno za postizanje kvalitetnije škole u cijelosti, a ne samo razreda i učenika s kojima nastavnik radi.

Za potpunu odgojenost i obrazovanost učenika, Jurčić (2014) smatra da je potrebna škola koja razmišlja i upravlja svojim razvojem. To je škola gdje nastavnici preuzimaju odgovornost za uspjeh svakog učenika i cijene različite interese svojih učenika, vrednuju svoj rad i rad kolega, a učenici postaju odgovorni za svoj uspjeh i zadovoljstvo nastavnika, osjećaju se uspješno i zadovoljno, pokazuju svoja znanja, vještine, kreativnost, razvijaju suradnju i odnose s drugima te poštuju različitost. U kvalitetnoj školi nastavnik može pokazati svoj puni potencijal, a time i ohrabriti učenike da dostignu isto.

2.4. Funkcija i uloga nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu

Očekivanja od nastavnika u 21. stoljeću mnoga su i raznolika. Funkcija i uloga nastavnika i odgajatelja mijenjala se u skladu sa zahtjevima vremena i društva, preobražavala se i dopunjavala. Brze i značajne promjene, napredak znanosti, tehnologije i društva uvjetovali su razne promjene klasičnog poimanja uloge nastavnika. Funkcija i uloga se nisu mijenjale samo u smislu sadržaja poučavanja, nego i shvaćanju učenika, odnosa prema njima i postizanja ciljeva odgojno-obrazovnog procesa (Đorđević i Đorđević, 1988; Läänemets, Kalamees-Ruubel i Sepp, 2012; Ilić et al. 2012; Armstrong, 2008). Nastavnik nije više samo pružatelj informacija, već sve više postaje predstavnik društva, izvor znanja, pomagač u učenju, uzor, čuvar, vođa grupe, zamjenski roditelj, prijatelj, osoba od povjerenja i sl.

Cilj obrazovanja je bio stjecanje znanja koje će osigurati djeci i mladima da budu uspješni u životu. Znali su zašto uče i koji cilj mogu ostvariti obrazovanjem. Danas se čini kao da učenje samo po sebi više nema istu vrijednost. Kao da su važniji visoki rezultati na testovima, a kako bi se to i ostvarilo ravnatelj i nastavnici učenike ciljano podučavaju za rješavanje standardiziranih zadataka.

„Avantura učenja, čudesnost prirode i kulture, bogatstvo ljudskog iskustva i užitek razvijanja novih sposobnosti, sve to kao da je u razredu odbačeno ili ozbiljno osakaćeno u utrci da se postignu kvote, zadovolje rokovi, mjerila, nalozi i ciljevi“ (Armstrong, 2008:15).

Učenici gube interes za učenjem, ne mogu pronaći motivaciju i postaju nesretni i nezadovoljni radom škole. Glasser (1994) kao razlog nezadovoljstva učenika navodi dosadan, a ne težak rad. Dosada se javlja radi nemogućnosti povezivanja onoga što se priča i uči u školi, sa životom van škole kao što je pamćenje različitih činjenica koje neće ostati zapamćene jer nemaju praktičnu primjenu nakon testa. Zato se učenici kasnije u životu više

sjećaju onih nastavnika koji im nisu bili dosadni, a nisu im bili dosadni jer su tražili smislene stvari od svojih učenika.

Obrazovanje učenika se odvija po istom nastavnom planu i programu, prema istim udžbenicima i uz uobičajeno vođenje bilješki i podizanje ruku. U takvom obrazovanju nema dovoljno prostora za individualiziranu nastavu i ne uzima se u obzir individualni stil učenja pojedinog učenika. Kada se nastavnici usmjeravaju na osposobljavanje učenika za rješavanje testova, zanemaruju važnost učenja zbog učenja. Za učenike bi bilo od veće koristi kada bi im se omogućili uvjeti u kojima mogu slobodno otkrivati nove pojmove i rješavati zadane probleme na kreativne i nepredvidive načine. Potrebno je kod učenika pobuditi ljubav za učenje i veselje koje ono može donijeti umjesto da budu primorani učiti za što bolje ocjene i rezultate. Ocjenama se, smatra Armstrong (2008), potiskuje učenička intrinzična motivacija za učenjem čime se umanjuje veselje pri učenju što on smatra jednom od najvažnijih negativnih posljedica trenutnog akademskog diskursa obrazovanja. Nastavnici prihvaćaju i rade po tom zadanom diskursu i nisu baš skloni promjenama iako je većina njih, prema Armstrong (2008), postala nastavnikom upravo kako bi inspirirali djecu, pomogla im u ostvarivanju potencijala, pozitivno utjecali na njihov razvoj, uvjete života i uspjeh - sve bitne stavke za odgoj budućih generacija. Kako bi to mogli ostvariti bitno je poštivanje posebnog stila i brzine učenja, različitih interesa, težnji, sposobnosti, osobnosti... Poučavanje i biti dobar nastavnik je teško i u najboljim uvjetima, a postaje nemoguće kad se ne uzimaju u obzir potrebe učenika i nastavnika. „(...)Poučavanje, svakodnevni rad licem u lice s mnogim nevoljnim učenicima, nije samo najteži posao u školi, nego najteži posao uopće“ (Glasser, 1994:28).

Škola, kao „najpoznatija i najvažnija, najstarija, najmasovnija i najrazvijenija odgojna institucija“ (Vukasović, 1990:231) se susrela s mnogim izazovima koje su napredak znanosti i društva pred nju stavile. Iz današnje perspektive smatramo da je nekada bilo jasnije što se od nastavnika očekivalo – trebao je prenositi znanje, kontrolirati i procjenjivati koliko su informacija učenici usvojili te postavljati jasne granice u ponašanju učenika. To je bio odnos utemeljen na stručnosti i nastavnikovoj kontroli. Nastavnik je prva osoba koju će se okriviti za loš uspjeh i rezultate tokom obrazovanja. Vukasović (1990) dodatni pritisak stavlja na nastavnika jer smatra da rezultati odgojno-obrazovnog rada ovise o njegovom obrazovanju i sposobnostima, moralnom liku, odnosu prema radu, materijalnim i duhovnim vrednotama. Stoga nije čudno da su se mnogi zanimali pitanjem kakav bi to nastavnik trebao biti da bi i njegov rad bio kvalitetan.

Kujundžić (1980 prema Cindrić, 1995) smatra da suvremeni odgojitelj treba prvenstveno bit *čovjek* što je važno jer odgaja i svojim primjerom. Samo onaj tko je čovjek može doprijeti do odgojenikove osobnosti i biti mu spreman pomoći kad ga zatreba. Đorđević i Đorđević (1988) naglašavaju da neovisno o metodi koju nastavnik koristi, ne može nadoknaditi svoju ravnodušnost i nezainteresiranost za učenika. Veliku važnost pridaju ličnosti nastavnika i smatraju da nastavnik treba posjedovati svojstva kao što su: istinska naklonost prema učenicima, iskrenost, ljubaznost, časnost, čvrstina i postojanost, takt i kulturno ponašanje, da bude prijatelj, čovjek od povjerenja, savjetnik, prenositelj provjerenih kulturnih vrednota, onaj koji olakšava razvoj osobnosti u cjelini i sl. Nastavnik bi trebao biti manje izvor informacija, a više posrednik između učenika i znanja, trebao bi više imati ulogu savjetnika i pomagati učenicima u stjecanju potrebnih vještina i tehnika učenja za njegovo samoobrazovanje. Glasser (1994) kaže da je važno da nastavnik stvara uvjete za rad kroz razgovor s učenicima, da sluša njihove prijedloge i poboljšava radnu sredinu, a Vlad i Ciascai (2014) smatraju da nastavnici imaju udio u razvojnom procesu djece tako što oblikuju sposobnosti, znanje i osobnost svojih učenika.

Dakle, gotovo da se može zaključiti da je ono što je značajno u novoj ulozi nastavnika u odnosu na tradicionalnu školu i što predstavlja sintezu svih uloga nastavnika suvremene škole – uloga nastavnika kao posrednika između učenika i cilja odgoja i obrazovanja.

2.5. Odnos nastavnik-učenik

Različite definicije odgoja (kritičko–racionalistička, duhovnoznanstvena) uglavnom uviđaju posrednički utjecaj koji odrasli imaju na odgajanje. Za odnos koji se ostvaruje između učenika i nastavnika, važne su kvalitete nastavnika, tehnike koje koristi te koliko su obje strane voljne aktivno sudjelovati u odgojnom procesu. „Učiteljeva zadaća (...) nije samo prenošenje obrazovnih zahtjeva već i odgojnih modela na učenike: nezavisnost, samopouzdanje, preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje, intrinzična motivacija, vlastiti kriteriji uspješnosti, kreativno mišljenje“ (Glasser, 1990 prema Šimunović, 2012:168). Nastavnik je osoba koja vodi i odgaja dijete i u odnosu koji se ostvaruje između učenika i nastavnika, odgovornost je na nastavniku jer on kao odrasla osoba može utjecati na to kakvu će sliku dijete steći o sebi i kakve će odnose uspjeti uspostaviti s drugim ljudima.

Nove spoznaje u psihologiji, pedagogiji, didaktici i drugim društvenim znanostima, postavile su neke nove zahtjeve i standarde u odnosima nastavnika prema učenicima, njihovoj

komunikaciji, ali i komunikaciji između samih nastavnika, roditelja itd. Tako se danas od nastavnika očekuje da poučavaju učenike, da ih formiraju u osobe, da shvate potrebe, probleme, interese i sklonosti učenika, da budu prijatelji učenicima, njihov savjetnik i osoba od povjerenja. Važno je da nastavnik potiče i usmjerava učenike u radu i da doprinosi razvijanju njihovih intelektualnih procesa i razvoju njihove ličnosti. Kako bi se svi ti zahtjevi mogli ispuniti, potrebno je stvarati, smatraju Đorđević i Đorđević (1988), klimu međusobnog povjerenja i kvalitetne komunikacije između nastavnika i učenika.

Ostvarivanje pozitivnih odnosa u razredu ovisi i o klimi u razredu. Povoljna klima i uspostavljanje pozitivnih odnosa ovise o sposobnosti nastavnika da shvati i razumije potrebe, probleme i interese učenika (Đorđević i Đorđević, 1988; Mlinarević, 2002). Klima koju nastavnik stvara u razredu utječe na učenje tako što potiče i angažira učenike na rad ako smatraju da je neki problem u nastavi zanimljiv i da je vrijedan truda. U školi treba vladati poticajna klima, klima potpore, zdravih ljudskih odnosa te osjećaj sigurnosti i prihvaćanja (Ilić et al. 2012). Onda će učenici voljeti boraviti i učiti u školi te aktivnije nastojati ostvariti postavljene ciljeve.

Važan dio klime u razredu čini emocionalna klima. Ona prati obrazovno-odgojni rad i određuje odnose u razredu, a ima i veliku važnost za cijeli daljnji razvoj učenika. Loš odnos prema učenicima može imati posljedice za razvoj i oblikovanje učenikove ličnosti te može rezultirati poremećenim odnosima prema ljudima, svijetu i okolini. Problem je kada se počinju razvijati neprijateljski odnosi (Glasser, 1994) između nastavnika i učenika, naročito ako se prema učeniku koji ne učini ono što se od njega očekuje postupa strogo. On to može shvatiti kao napad i početak borbe za moć i tada mu otpor postaje važniji od obrazovanja. Kada dođe do toga, otvara se začarani krug gdje se učenik opire i ne uči, a nastavnik ga pokušava prisiliti pri čemu ne obraća toliko pažnje na poučavanje. Dobar emocionalni odnos pretpostavlja razumijevanje, brigu za svakog učenika i uspostavljanje adekvatnih komunikacija što osigurava zajedničko rješavanje nastalih problema.

Jedna od važnih stavki u izgradnji kvalitetnog odnosa između nastavnika i učenika je i dobro upoznavanje nastavnika jer „kad netko puno radi za drugu osobu (a učenici rade za nastavnika koji im je i rukovoditelj), količina njihova truda ovisi o tome koliko dobro poznaju osobu za koju rade te koliko im se sviđa to što znaju o njoj“ (Glasser, 1999:43). Iz čega proizlazi da ćemo biti spremniji raditi za nekoga koga dobro poznajemo, tko nam je drag, koga poštujemo (ali i on poštuje nas), s kime se smijemo i zabavljamo te tko nam dopušta misliti i djelovati za sebe. Iz toga se može vidjeti koliko je važno da učenicima njihovi

nastavnici budu dragi - ako im je stalo do nastavnika bit će spremniji naučiti nešto za tog nastavnika i njegov predmet, dok se neće toliko potruditi za nastavnika do kojeg im nije stalo.

2.5.1. Stilovi odgoja

U odgojno-obrazovnom procesu dobar nastavnik treba planirati i svjesno utjecati na učenike kako davanjem pravih informacija tako i vlastitim ponašanjem. Svako ponašanje je dinamično i ne može se u potpunosti kontrolirati zato bi nastavnici trebali biti i svjesni svih nenamjernih i nesvjesnih poruka koje mogu slati svojim učenicima.

Način ponašanja nastavnika, nastavnika ili odgajatelja čini njegov stil odgoja. Odgajatelj odabire iz različitih mogućnosti i tim izborom sredstava odgoja istovremeno izabire i stila odgoja. Pitanje koje je najčešće vezano uz stilove odgoja (Bašić, 2009) je može li se stil odgajanja naučiti, vježbati ili se čovjek s njim rađa? Ako se uzme u obzir da je stil nastave usko vezan i uz crte ličnosti i karakter, dodaje se pitanje mogućnosti promjene. Bašić (2009) navodi da je stil nastave načelno promjenljiv, unatoč povezanosti s karakterom nastavnika, ali je to postepena i često teška promjena.

Najpoznatija podjela stilova odgoja je ona koju je 1939. godine uveo Kurt Lewin i do danas je ostala gotovo ista. Nastojalo se jedino upotrijebiti kategorije te pronaći primjerenije nazive. Tako da danas razlikujemo (Bašić, 2009, Ilić et al. 2012):

1. **autoritarni ili autokratski stil** - učenici nastavnika čekaju stojeći i ne sjedaju dok im on to ne kaže. Nastavnik ima glavnu riječ, ne komunicira s učenicima a svako odstupanje učenika od mirnog sjedenja i slušanja se kažnjava. Međutim, pokazalo se da ovaj stil ne motivira učenike za rad i učenje i ne potiče međusobne odnose u razredu. Učenici ne razvijaju komunikacijske vještine, ne pitaju nastavnike za pojašnjenje nejasnog gradiva, nastavnika uglavnom ne vole jer je prestrog i nije mu stalo do učenika.
2. **demokratski, autoritativni ili partnerski stil** - idealna situacija gdje učenici ustaju i pozdravljaju nastavnika s osmijehom. Nastavnik sat započinje neformalnim razgovorom, a zatim u suradnji s učenicima dogovara pravila rada i ponašanja. Iako nastavnik ima kontrolu, učenicima objašnjava razloge za donošenje određenih odluka i pita ih za mišljenje. Prevladava interakcija kojom se učenika potiče na samostalnost i razmišljanje. Učenici vole ovakve nastavnike jer ne nameću vlastito mišljenje, objašnjavaju im, osjećaju sigurnost, razumijevanje, prihvaćanje i povjerenje. Ovaj stil se smatra najprikladnijim i najučinkovitijim u skladu s idejama suvremene škole

3. **permisivni stil, laisssez-faire ili ravnodušni** - neki učenici ustaju i pozdravljaju nastavnika, neki ne. Za vrijeme sata svatko radi što želi i zato vlada potpuni nered. Nastavnik ne reagira na takvo ponašanje već ga samo ignorira i dalje radi svoj posao. Nastavnik želi biti prijatelj učenicima i zato prihvaća njihove isprike za neučenje i nerad. Problem ovakvog pristupa je što se kod učenika ne razvijaju socijalne vještine i samokontrola. Ne pokazuju se im se koje su njihove granice i što se od njih očekuje te što je prihvatljivo ponašanje, a što ne. Teško postižu zadane ciljeve jer nemaju motivacije i volje za rad jer su većinom dobili sve što su htjeli s minimalno truda.

Nastavnom stilu se pridaje veliko značenje jer o njemu ovisi način ponašanja nastavnika, a o njemu ovisi angažman, motivacija, socijalni odnosi i stil učenja učenika. O različitim stilovima i pristupima odgoju se mnogo raspravljalo i isticalo njihove prednosti i nedostatke pa se postavlja pitanje zašto više nastavnika ne koristi ona ponašanja koja su se pokazala učinkovitima.

2.5.2. Komunikacija

Za pedagogiju je značajna dobra komunikacija jer olakšava odgojno–obrazovni proces, poboljšava prohodnost informacija i smanjuje odgojne probleme. U komunikaciji se javljaju razne teškoće i nesporazumi koji je čine neuspješnom. Kada nije uspješna, gubi svoju osnovnu funkciju prenošenja i razmjene informacija i kao takva može postati dodatni izvor sukoba. Zajednički problem i nastavnicima i učenicima je komunikacija, odnosno njen izostanak. Predavanje se uglavnom svodi na to da nastavnik stoji ispred razreda i prepriča gradivo koje bi onda učenici trebali savladati. Gradivo je preopširno i često nastavnici misle da je to jedni način na koji bi uspjeli reći sve što bi i trebali, a učenici neka hvataju bilješke ili kasnije, kod kuće samostalno iz udžbenika izdvoje najvažnije. Takav oblik nastave zahtjeva izrazito malu aktivnost učenika te si oni često nađu nešto drugo čime će se baviti za vrijeme sata. Kako njihov interes za slušanjem opada, opada im i koncentracija te postupno počinju ometati nastavnika. Na nastavniku je da školski sat organizira tako da i učenici imaju aktivan zadatak (umjesto da samo pasivno slušaju), te da i oni dođu do riječi. Samo kvalitetna komunikacija omogućuje kreativnu suradnju i olakšava poteškoće u kojima se svakodnevno nalaze učenici u odgojno-obrazovnom procesu.

Lindgren (1967, prema Đorđević i Đorđević, 1988:15) je, proučavajući različite tipove komunikacijskih odnosa između nastavnika i učenika zaključio da je:

1. najmanje efikasna atmosfera kada nastavnik nastoji ostvariti jednosmjernu komunikaciju sa učenicima
2. efikasniji put težnja da se uspostavi dvosmjerna komunikacija između nastavnika i učenika
3. još efikasniji put kada nastavnik održava dvosmjernu komunikaciju sa učenicima, ali dozvoljava komunikacije i između samih učenika
4. najefikasniji put kada nastavnik postaje suučesnik, suradnik u grupi, potiče dvosmjernu komunikaciju među svim članovima grupe, uključujući i sebe.

Učenike treba poticati na razmišljanje i na stvaranje, sudjelovanje u raspravama i sl., a ne da samo pasivno slušaju što nastavnik ima za reći. Također je važno izgraditi odnos između učenika i nastavnika koji se temelji na međusobnom poštivanju, a ne da je nastavnik „apsolutni vođa“ kojem nije stalo do njegovih učenika i koji nema razumijevanja za njih, njihove probleme i poteškoće. „Unutar razrednog odjela trebaju biti prisutni oblici komuniciranja koji razred čine mjestom u kojemu se razvijaju socijalne, emocionalne, kognitivne, osobne, predmetne, interkulturalne i druge kompetencije učitelja i učenika“ (Jurčić, 2012:144). Nastavnik bi trebao stvoriti ugodnu atmosferu u razredu, radnu sredinu koja je prijateljska i bez prisile, u kojoj će se učenici osjećati sigurno i spremni za aktivnu suradnju.

2.5.3. Motivacija

Problem nedovoljne motivacije se javlja jer dosta učenika smatra nepotrebnim većinu onoga što uče u školi i ne vide svrhu zašto se oko nečega pretjerano truditi („kad im to svakako neće trebati nikada u životu“). Ako odmah na početku imaju negativan stav prema svemu što se zapravo odvija u školi, teško im je nastavni sadržaj učiniti „zanimljivim“ i tako ih potaknuti na aktivan rad i sudjelovanje. Ipak, od nastavnika očekuju da ih potakne i pronade razloge zbog kojih bi se oni trebali „zainteresirati“ za njegov predmet. Zato je biti uspješan nastavnik, prema Glasseru (1994), možda i najveći izazov koji se nalazi pred nastavnicima jer da bi nastavnik bio uspješan mora sve učenike motivirati na kvalitetan rad, te smatra da se nedostatak motivacije javlja zato što nastavnici ne znaju kako uvjeriti učenike da uče. Za motiviranje učenika, prema Stevanoviću (2002) bitan je stav nastavnika. Pozitivan stav i optimistična očekivanja nastavnika kod učenika mogu povećati želju za ispunjavanjem postavljenih zahtjeva, a tako i povećati motivaciju i zainteresiranost za pojedini predmet. U

prilog problemu motiviranosti ne ide ni činjenica da je školski raspored redovito pretrpan. Od učenika se očekuje da svaki dan budu spremni za odgovaranje svakog predmeta, što se naravno, negativno odražava na motiviranost učenika. Zato, ako i postoji jedan ili nekoliko predmeta koji ih zanimaju više, ne stignu posvetiti tim predmetima onoliko pažnje koliko bi to možda htjeli, pa na kraju najčešće uče sve predmete, ali samo površno i to samo zato „da ne bi sutra dobili jedinicu u školi“.

Jedan od načina djelovanja na motivaciju učenika je prilagodba kurikuluma. Kurikulum treba nastavnicima i učenicima omogućiti slobodu u njegovoj sukonstrukciji, veću aktivnost i suradnju te razvijanje komunikacijskih vještina. Na nastavniku je da pronade izvore nastavnih sadržaja i načine rada koji bi učenicima olakšali razumijevanje i usvajanje istoga. Istraživanje Števanic-Pavelić i Vlasac (2006 prema Brust Nemet 2013) pokazuje značaj kombinacije nastavnih metoda i sredstava te veću uključenost izvanučioničke nastave u motivaciji učenika za rad, promatranje i izvršavanje zadataka, aktivno pamćenje nastavnog gradiva. Obrazovanje treba težiti razvijanju sposobnosti promatranja, kritičkog razmišljanja, prosuđivanja i logičkog zaključivanja te razvijanje želje za učenjem. Samo tako će se poticati intrinzična motivacija koja će onda rezultirati kvalitetnim i trajnim znanjem.

2.6. Poželjne osobine nastavnika

Odgojno–obrazovni rad u svom najopćenitijem vidu je interakcijski odnos dvije ličnosti – nastavnika i učenika. S obzirom na to da na ličnost učenika djeluju i vanškolski odgojni utjecaji, škola se ne može smatrati jedinim činiteljem procesa socijalizacije, ali ona ipak vrši snažan socijalni utjecaj na učenike, naročito posredstvom nastavnika. Pri uspostavljanju odnosa s drugim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa (učenicima, nastavnicima, roditeljima...), nastavnik uvijek upotrebljava različite aspekte svoje ličnosti.

Evans (1952, prema Đorđević i Đorđević, 1988) je primjenjujući različite nastavne metode i postupke zaključio da ličnost nastavnika predstavlja najvažniji faktor uspješne nastave. On smatra da najbolje rezultate donose dobar nastavnik i dobra nastavna metoda. Zatim slijedi dobar nastavnik sa lošom ili indiferentnom metodom koja je skoro pa isto toliko dobra, ali zato samo dobra metoda nije u stanju nadoknaditi ravnodušnog nastavnika. Tako na kraju zaključuje da nastavnik nipošto ne smije biti ravnodušan i nezainteresiran već mora aktivno sudjelovati, truditi se i željeti da njegovi učenici uspješno usvoje izloženo gradivo.

Petrović-Bjekić (1997) smatra da je teško odgovoriti na pitanje što je ključno za uspješnost nastavnika zbog složenosti tog fenomena. Problem u praćenju uspješnosti nastavnika se javlja jer su kriteriji uspješnosti relativni, nedefinirani i diskutabilni. No, brojni pedagozi (Vukasović, 1990) su posebni značaj pridavali nastavnikovoj ličnosti jer su je smatrali vrijednim neposrednim odgojnim sredstvom. Tako J. A. Komensky nastavničku dužnost smatra najčasnijom na svijetu, a od nastavnika očekuje da bude pošten, radišan, jake volje, da posjeduje sve one vrline koje treba razvijati kod učenika. J. Locke želi da nastavnik bude trezven i učen čovjek, dobro odgojen i primjerenog ponašanja. A. Binet smatra da odgojni rad u cijelosti ovisi o nastavnikovoj ličnosti. E. Linde navodi kako je potrebno da nastavnik bude potpuna ličnost jer samo kao takav može izgrađivati i oblikovati drugog. D. Trstenjak ističe važnost ličnosti rekavši: „Kakvi hoćeš da ti budu odgajanci, takav budi najprije sam“ (Vukasović, 1990:241). A pod dobrim odgajateljem on podrazumijeva nekoga tko je rodoljub, pošten čovjek, savjestan i točan u svemu, s razvijenim osjećajem dužnosti i odgovornosti.

Mnogi znanstvenici su se zanimali za utjecaj koji osobine ličnosti nastavnika mogu imati na odgoj i obrazovanje i učenika. Učenici usvajaju i integriraju u vlastitu ličnost neke aspekte ličnosti nastavnika (Đorđević i Đorđević, 1988). Tako da nastavnici svojim primjerom, svjesno ili nesvjesno utječu na dijete. „Učitelj, posrednik, javna osoba na javnom društvenom zadatku, uvijek je bio i bit će procjenjivan i uvijek će se samoprocjenjivati: kakav jest i kakav bi trebao biti, koje profesionalne i osobne karakteristike treba razvijati“ (Antić, 2000 prema Šimunović (2012:168). Nastavnik je prije svega individua, osoba a tek onda profesionalac. Tako da postoji puno različitih manifestacija kvalitetnih nastavnika i zato je nemoguće odrediti čvrste kategorije ličnosti ili osobina kvalitetnog nastavnika (kvalitetan nastavnik mora...), nego se u obzir uzimaju okvirne ideje, uglavnom proizašle iz istraživanja, ali i iskustava u svakodnevnom radu i ponašanju. Neke od osobina koje su razni pedagozi i znanstvenici izdvojili kao značajnije su navedene u nastavku.

Kvašček (1975, prema Šimunović, 2012:169) osobine nastavnika dijeli u tri skupine:

1. **kognitivne**: nezavisnost u mišljenju, razvijena osjetljivost za probleme, otvorenost duha, nekonvencionalnost, sklonost riziku u istraživanju, odbacivanje konformističkog pritiska u mišljenju, razvijen istraživački duh, preferencija prema sintezi i kreativnim generalizacijama, asociranje ideja na najneobičniji način, uporno traganje za neponovljivim rješenjima zadataka, dosjetljivost i snalažljivost

2. **motivacijske**: visokorazvijena radoznalost i motivacija postignuća, razvijen motiv samoaktualizacije, razvijanje potreba za stvaralačkim rješavanjem problema, razvijeni kreativni stavovi, preferiranje novih kombinacija ideja, visoka razina aspiracije, visokorazvijena ambicioznost, razvijeni široki interesi
3. **osobine** karaktera i temperamenta: kreativni, samodisciplinirani, postojani, neovisni i samostalni, ustrajni u naporima pri rješavanju problema, samopouzdana, emocionalno stabilni, inicijativni, manje podložni autoritetima, uporni i vrijedni.

Matičević (Kujundžić i Marjanović, 1991 prema Cindrić, 1995) je kao osobine koje bi dobar odgojitelj-pedagog trebao imati izdvojio:

- Odgojiteljski eros - duboka ljubav za najviše stvorenje - za čovjeka, što mu omogućuje shvaćanje pojedinca i planiranje odgojnog cilja i načina rada
- Visoke moralne osobine, dobro strukovno, pedagoško i opće obrazovanje te svijest o potrebi stalnog usavršavanja
- Potpuna osobna izgrađenost, čovječnost – osobna filozofska usmjerenost
- Potreba za dotjerivanjem „didaktičkog dara“ – primjeran metodički rad u nastavi
- Duh kolegijalnosti – zajednica s odgojenikom i zajednica sa širim školskim životom – „socijalni smisao“ – otvorenost, ljubaznost, susretljivost, uglađenost
- Stvaralaštvo – osjeća umjetnički karakter svoga rada (kao samostalan i produktivan tvorac, daleko od mehanizma i šablone)
- Vedrina, dobronamjernost, srdačnost i humor - vedra ćud doprinosi odgojnom procesu i pedagoškom optimizmu
- Sloboda od stega svakodnevnice i prolazne sadašnjice – on radi u duhu trajnih vrednota, vidi dalje obzore i ciljeve poput umjetnika

Rosenshine i Furst (1971, prema Đorđević i Đorđević, 1988:21) kao najprikladnija svojstva nastavnika izdvajaju:

1. jasnost – razumljivost, jednosmislenost u izlaganju, objašnjavanju i prikazivanju
2. raznolikost tj. raspolaganje širokim repertoarom didaktičko-metodičkih mogućnosti, na osnovu kojih se može vršiti odgovarajući izbor, zavisno od konkretne situacije
3. oduševljenje – interes, sudjelovanje i oduševljenje nastavnika za ono što predaje
4. orijentacija prema zadacima, trezvenost i realnost, što podrazumijeva sistematsko postupanje, orijentaciju prema cilju učenja i nastojanje da se ne zastranjuje
5. omogućavanje da se učenici bave specifičnim sadržajima učenja.

Nastavnikovoj ličnosti veliku važnost pridaje i Vukasović (1990) te navodi da je važno da nastavnik ima pedagojsko i predmetno-stručno obrazovanje, svestranu opću kulturu, da bude moralno izgrađena ličnost, da ima moralne i intelektualne kvalitete, da ima pozitivan odnos prema radu, da voli svoje zvanje, da posjeduje određene intelektualne i govorne sposobnosti, da vlada sobom, da je optimističan, ima smisao za humor, ima razumijevanje za učenike i njihove probleme, pozitivan odnos prema mladima, sposobnost da im se približi, shvati njihove potrebe, spremnost da im pruži potrebnu pomoć, uspostavljanje prijateljskih (ali ne obiteljskih odnosa), uvažavanje učenikove ličnosti, strogosti u zahtjevima, dosljednost, pravičnost prema svima te pedagoški takt.

Prema Glasseru (1994), osobine po kojima učenici prepoznaju dobrog nastavnika su: zaista ga zanimaju učenici i nastavna građa, često vodi razredne rasprave, ne predaje neprestano, kontaktira s njima na njihovoj razini, ne postavlja se iznad njih i učenicima je s njime ugodno razgovarati, ne prijeti i ne kažnjava, a cijene nastavnike koji pokušavaju biti zabavni. Dobar nastavnik je ljubazan, sluša što učenici govore, ne kritizira čak i kad učenici učine nešto što mu ne odgovara, ne omalovažava, nema poruge i zajedljivosti te obarača pažnju na izbor riječi.

Da bi nastavnik bio uspješan, Ilić et al. (2012) naglašavaju:

1. **dosljednost** - učenici moraju znati što nastavnik od njih očekuje i što će se dogoditi ako se to ne ostvari. Potrebno je ostvariti odnos koji će se temeljiti na jasnoći i dosljednosti, poštivanju utvrđenih pravila i prihvaćanje posljedica za njihovo kršenje
2. **pozitivnost** – nastavnik bi trebao primijetiti pozitivne promjene, pohvaliti učenike i ohrabriti ih jer tako doprinosi stvaranju povoljne klime koja potiče učenje i razvoj učenika kao osobe
3. **emocionalna stabilnost** - učenici prepoznaju emocionalno stanje nastavnika, a smirenost, čvrstoća i sigurnost neka su od obilježja emocionalno stabilne osobe koja će i kada doživljavanja negativne emocije moći kontrolirati neočekivanom situacijom
4. **učinkovita komunikacija** – komunikacijom se ostvaruju iskrenost i povjerenje u dobrom i zdravom odnosu između nastavnika i učenika. Ako komunikacija nije uspješna, razvija se osjećaj frustracije, nezadovoljstva i nesigurnosti. Potrebno je slušati sugovornika i tako mu dati do znanja da ga poštujemo, prihvaćamo, razumijemo i da nam je stalo do uspostavljanja kvalitetnog odnosa.

I Župljanin (2013) uviđa utjecaj koju nastavnici mogu imati na svoje učenike. Tako od nastavnika očekuje da budu uzor učenicima, da koriste svoju ličnost, praksu i vještinu kako bi ih oblikovali u ugledne buduće građane i uzore.

Osobine koje Šimunović (2012) navodi kao važnije su: društvenost, pragmatičnost, smisao za vodstvo, neanksioznost, objektivnost, razumijevanje i obzirnost, optimizam, suzdržanost, inteligencija i originalnost.

Neke opće ljudske osobine nastavnika koje Mlinarević (2002) izdvaja su: ljubazan i pristupačan, ima smisao za humor, održava demokratske odnose i dobar je suradnik, pokazuje empatiju i vjeruje u učenikove sposobnosti, pomaže učenicima u radu i potiče njihov interes, pošten je, pravedan i nepristran, poštuje učenikovu ličnost te izbjegava sarkazam i pogrdne riječi, povjerljiv je, prirodan je, privržen učenicima i stavlja se u učenikov položaj te pokazuje zanimanje za učenike, razumije učenike, samokritičan je, širokih je interesa i entuzijast, ugodnog je izgleda i opće privlačnosti, uravnotežen i dosljedan te vlada svojim osjećajima. Od pedagoških obilježja koje bi kvalitetan nastavnik trebao posjedovati, Mlinarević (2002) navodi: jasno, razumljivo i zanimljivo izlaganje, nastavna sredstva i pomagala dobro su iskorišteni, naglašava bitne sadržaje i veze među pojedinim dijelovima nastavnoga gradiva, pokazuje poštovanje prema učeničkim zamislima i pomaže njihovoj razradi, nastavnikovo ponašanje je sigurno, opušteno, samouvjerenost, smišljeno i pobuđuje zanimanje za nastavu, nastoji da učenik novo znanje povezuje i primjenjuje s već prije stečenim, učenici su djelatno uključeni u nastavu i imaju priliku sami organizirati svoj rad, učenje se potiče raznim primjerenim aktivnostima, učenike osposobljava za samostalno učenje, istraživanje, otkrivanje i rješavanje problema.

Kvalitete uspješnih nastavnika prema Darling-Hammond (2007, prema White, 2009:1-2) su:

1. široka opća inteligencija i verbalna sposobnost koja pomaže nastavnicima objasniti svoje ideje, kao i promatranje i dijagnostičko razmišljanje,
2. dobro poznavanje svog područja – omogućava odlučivanje o tome što treba podučavati,
3. znanje o tome kako druge podučavati u određenom području – točnije kako koristiti praktično obrazovanje na primjerima i kako razvijati više stupnjeve razmišljanja,
4. razumijevanje učenika i njihovog učenja i razvijanja – kako pristupiti obrazovanju, kako pomoći učenicima s poteškoćama...
5. prilagodljiva stručnost koja omogućuje nastavnicima donošenje odluka o tome što će funkcionirati u određenom kontekstu u skladu s učeničkim potrebama.

Pedagoški odnos koji se ostvaruje između učenika i nastavnika treba se temeljiti na obostranom priznavanju, uvažavanju i poštivanju ličnosti i ljudskog dostojanstva. Pri tome je važno da odgajatelj ne nameće svoju volju i stavove nego da uvažava osobitosti i želje odgajnika, da mu pomaže, potiče i usmjerava (Vukasović, 1990). Na odgajaniku je onda da, imajući na umu uzor koji mu nastavnik pruža, uvidi, prihvati i djeluje u skladu sa svojim spoznajama, uvjerenjima, stavovima i vrijednosnim opredjeljenjima.

2.6.1. Kompetencije nastavnika

Kompetentan nastavnik voli svoj posao, ne troši energiju na razrednu nedisciplinu, ima autoritet kojeg učenici prihvaćaju i pedagoški takt kojim izaziva zadovoljstvo učenika nastavom. On ima entuzijazam, integritet, iskrenost prema sebi, poštenje, pravednost, obzirnost, brižnost, skromnost, zahtjevnost u skladu s mogućnostima i sposobnostima učenika, podržavanje i slušanje ideja i problema učenika-pojedinca, prepoznavanje pojedinačnih napora i usmjeravanje i slično (Armstrong, 2001 prema Jurčić, 2014).

Iako neki znanstvenici smatraju da su osobine, komunikacija i nastavna klima važne za kvalitetu obrazovanja i da su to stvari koje se ne mogu naučiti niti prenijeti na druge nastavnike, drugi smatraju da je potrebno razvijati nastavničke kompetencije (kognitivne vještine, stavove i ostale nekognitivne komponente) koje će poticati učenička postignuća (Šimunović, 2012). Autorice Ljubetić i Kostović Vranješ (2008) isto veliku važnost pridaju osobinama ličnosti nastavnika. Uz znanje, vještine i sposobnosti koje nastavnik posjeduje, svojom osobnošću može biti pozitivan model i autoritet koji će učenici rado slijediti. No uz pozitivne osobine ličnosti, potrebne su i nastavničke kompetencije.

Za pedagoške kompetencije je izričito važno konstantno (samo)procjenjivanje i usavršavanje jer rezultati istraživanja (Ljubetić, Kostović Vranješ, 2008) ukazuju na veću sigurnost nastavnika predmetne nastave u sebe i svoje odgojne postupke, što ih zauzvrat čini sretnijim i zadovoljnijim radom. Upravo tu sigurnost i zadovoljstvo radom, autorice pripisuju dodatnom i stalnom usavršavanju u određenom nastavnom području. Zato ističu prednosti i važnost cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja kako bi svi nastavnici stigli zadovoljavajuće razine pedagoške kompetencije i zadovoljstva u svome poslu.

Od pedagoški kompetentnog nastavnika Brust Nemet (2013) očekuje da bude organizator odgojno-obrazovnog procesa, pokretač, usmjerivač i motivator učeničkih radova, medijator i koordinator, refleksivan praktičar, timski suradnik koji ne smije zaboraviti na

cjeloživotno usavršavanje, fleksibilnost, sposobnost stvaranja suradničkih odnosa, pružati pomoć, stvarati slobodno i kreativno ozračje uz primjenu raznolikih nastavnih metoda, sredstava i oblika rada. Kompetentan nastavnik treba osigurati odgovarajuće okruženje, naučiti učenike kako učiti i surađivati, razvijati međusobno povjerenje i poštivanje te poticati aktivnu komunikaciju.

Uz osobne i organizacijsko-komunikacijske kompetencije, Đorđević i Đorđević (1988) navode i didaktička znanja i sposobnosti kao važne čimbenike u radu nastavnika. To su kompetencije koje se odnose na prepoznavanje primjerenih nastavnih sadržaja, sposobnosti njihovog saopćavanja, prenošenja i objašnjavanja na jasan, razumljiv i privlačan način, vodeći računa o uzrasnim i individualnim mogućnostima učenika i zahtjevima i principima suvremene didaktike, formiranje ličnosti učenika, njihovog karaktera, sustava znanja i pogleda na svijet. Nadalje podrazumijeva poticanje i razvijanje interesa za nastavni predmet, određeno područje ili problem, kao i razvijanje spoznatih aktivnosti učenika pri čemu se naglasak stavlja na samostalni rad i samokontrolu.

Zadovoljstvo učenika školom Jurčić (2014) pripisuje kompetencijama nastavnika koji s njima rade, a razlikuje dvije razine kompetencija:

1. **pedagoške kompetencije nastavnika** - omogućavaju fleksibilnu prilagodbu zahtjevima raznovrsnih poslova, a povećavaju kvalitetu u svim područjima nastavnoga rada
2. **didaktičke kompetencije nastavnika** - iskazuju se kroz odabir i primjenu metodologije izgradnje predmetnog kurikuluma, organiziranje i vođenje odgojno obrazovnog procesa, oblikovanje razredno-nastavnog ozračja, utvrđivanje učenikova postignuća u školi i u pogledu razvoja modela odgojnoga partnerstva s roditeljima.

Unutar pedagoških kompetencija nastavnika, Jurčić (2014) dalje razlikuje:

1. **Osobna kompetencija** – nastavnik treba usmjeravati i regulirati učenikov razvoj, a sposobnost takvog djelovanja se ogleda u temeljnim činiteljima osobne kompetencije nastavnika: u empatičnosti, uvažavanju učenika, razumijevanju, fleksibilnosti, susretljivosti, brižljivosti, profesionalnom etosu, dobrom raspoloženju, smirenosti, strpljenju, pravednosti, dosljednosti i dr.
2. **Komunikacijska kompetencija** - nastavnik koji je vješt u komunikaciji pozitivno potkrepljuje učenikovo učenje, zna slušati učenika čime postaje osoba od povjerenja, a time umanjuje strah i stres od škole.

3. **Analitička kompetencija** - očituje se u analizi tijeka nastavnoga sata – što i kako učenici shvaćaju, jesu li motivirani, teče li dobro realizacija, kakva je realizacija općih i posebnih ciljeva nastavnoga sata koji vode do kvalitete učenikova učenja i dr.
4. **Socijalna kompetencija** – nastavnik treba znati uspostaviti odnos s učenicima, roditeljima, kolegama i upravom škole. To je sposobnost koja se temelji na vlastitoj sposobnosti suradnje i timskoga rada, uljudnosti i ljubaznosti, sposobnosti svladavanja konflikta, toleranciji, autoritetu, pristupačnosti, popularnosti, rješavanju zajedničkih problema te odgovornom ponašanju.
5. **Emocionalna kompetencija** - Svoju puninu emocionalna kompetencija nastavnika zadobiva u kvaliteti međuodnosa s učenicima i u kvaliteti razvoja učenikove emocionalne pismenosti. To je sposobnost nastavnika da osobne probleme ostavi izvan učionice, i neopterećen njima pažnju posveti učenicima.
6. **Interkulturalna kompetencija** - rad u razrednim odjelima utemeljen na interkulturalnoj kompetenciji nastavnika pridonosi razvoju međusobnog razumijevanja, poštivanja drukčijih stilova života, vrijednosti, vjerovanja, običaja, povećava spremnost za pomaganje te otvorenost i osjetljivost za drugog i različitost.
7. **Razvojna kompetencija** - kompetentan nastavnik ne ostaje na jednoj razini stečenog znanja, sposobnosti, vrijednosti i dosegnutoj motivaciji, već kritički sagledava svoju pedagošku i didaktičku učinkovitost i uspješnost u odgojno-obrazovnom procesu i teži nadopuni svoje kompetentnosti novim znanjem, sposobnostima, vrijednostima i dr.
8. **Vještine u rješavanju problema** – nastavnik može pomoći u rješavanju problema na koje učenici nailaze u procesu odgoja i obrazovanja koristeći vlastite na sposobnosti i vještine po mogućnosti uz humor, pozitivan stav, realna očekivanja i priznavanje pogreške.

Pedagoške kompetencije nastavnika dolaze do izražaja tek u dinamičkoj kombinaciji s dimenzijama didaktičke kompetentnosti. Kod didaktičkih kompetencija Jurčić (2014) razlikuje:

1. **Metodologija izgradnje predmetnog kurikulumu** - kurikulumsko usmjeravanje nastave na učenika znači razumnu zastupljenost nastavnih metoda, socijalnih oblika rada, didaktičkih sustava nastave i didaktičkih načela s obzirom na sadržaj i ciljeve odgojno-obrazovnog procesa, čiji je krajnji rezultat cjelovita učenikova odgojnost i obrazovanost.
2. **Organiziranje i vođenje odgojno-obrazovnog procesa** - kompetentno organiziranje i vođenje odgojno-obrazovnog procesa zahvaća uočavanje i detektiranje pedagoških

okolnosti koje izazivaju učenikov bolji doživljaj i zadovoljstvo nastavom i nastavnikom te uočavanje krajnjih učinaka nastave kao temeljne školske djelatnosti.

3. **Oblikovanje razredno-nastavnog ozračja** – treba težiti ugodnom, radnom i podržavajućem ozračju gdje učenici i nastavnik međusobno komuniciraju, jedni druge podržavaju i međusobno pomažu, uzajamno prihvaćaju i uzimaju u obzir uzajamne potrebe i ciljeve.
4. **Utvrđivanje učenikova postignuća u školi** – sustavnim promatranjem nastavnik prati, vrednuje i ocjenjuje učenika.
5. **Razvoj modela odgojnoga partnerstva roditelja i škole** – potrebno je razvijati suradnju između škole i roditeljskog doma, a ne promatrati školu i dom kao dvije zasebne cjeline kojima je jedina zajednička stavka dijete.

Potrebno je naglasiti da na učenike ne utječu samo osobine ličnosti ili kompetencije nastavnika, tek osobine ličnosti upotpunjenje pedagoškim sposobnostima i znanjima omogućuju kvalitetan pedagoški rad.

2.7. Pregled nekih istraživanja

Nastavnik je predmet brojnih istraživanja zbog svoje značajne uloge u odgojno-obrazovnom procesu. Pitanjem kakav bi nastavnik trebao biti su se još od antičkog vremena bavili razni filozofi, pedagozi, psiholozi i dr. Svi oni su od nastavnika očekivali da odgoje i obrazuju buduće generacije u skladu s potrebama i zahtjevima društva, a sukladno promjenama u društvu, mijenjala su se i očekivanja, zadaci i ciljevi postavljeni pred nastavnike.

Polazeći od složenosti i uloge zadatka pred kojim se nastavnik nalazi, relevantna istraživanja obuhvaćaju obrazovanje, karakteristike ličnosti (sposobnosti, osobine, stavove, vrijednosti...) ponašanje u razrednim situacijama, odnos između nastavnika i učenika, moralni lik, odgojni stil, opću i profesionalnu kulturu itd. Više autora je u svojim istraživanjima zahtijevalo od svojih ispitanika da u kratkim pismenim sastavima opišu osobine i kvalitete dobrog nastavnika, dok su neki ispitivači anketirali učenike raznih uzrasta da bi saznali kakve nastavnike bi voljeli imati.

Jedno od ranijih istraživanja provela je Hart 1934. godine (prema Đorđević i Đorđević, 1988). U tom istraživanju prikupljeni su i analizirani odgovori učenika iz 66 srednjih škola na uzorku od preko 10 000 subjekata. Od učenika se tražilo da iznesu pozitivna i negativna

svojstva i kvalitete nastavnika koji su im predavali. Subjekti su najomiljenije nastavnike opisali kao ličnosti koje im pomažu u školskom radu, koji su prijateljski, veseli, zainteresirani za život, rad i probleme učenika, imaju veliko razumijevanje za njih, strpljivi su i konkretni prema njima. Najmanje su bili omiljeni oni nastavnici za koje su učenici naveli da gundaju, zanemaruju ih, ne pomažu im u radu, sarkastični su i nekorektni. Učenici su približno 75% nastavnika opisali kao osobe koje im se sviđaju (Đorđević, B.1988)

Jersild (1940, prema Đorđević i Đorđević, 1988) je u svom istraživanju o učeničkim preferencijama oblika ponašanja nastavnika utvrdio da učenici više vole nastavnike koji posjeduju:

1. ljudske kvalitete: ljubaznost, veselost, prirodnost, dobro raspoloženje,
2. kvalitete koje se odnose na stav prema disciplini: da je fer, postojan, nepristran,
3. fizičke kvalitete: dobar vanjski izgled, prijatan glas, opća privlačnost,
4. nastavne kvalitete: pomaže učenicima, postupa u interesu učenika, zanimljiv i entuzijast.

Isto tako, u svom istraživanju je došao do zaključka da stariji učenici više naglašavaju spremnost i sposobnost nastavnika da im pomogne u stjecanju znanja kao nečega što je samo po sebi vrijedno, dok mlađi učenici više ističu zanimljive projekte, izlete i eksperimente pomoću kojih ih nastavnici nastoje potaknuti na učenje.

Cilj istraživanja kojeg su proveli Đorđević i Đorđević (1988) bio je proučavanje osobina nastavnika iz perspektive učenika. Uzorak je činilo 1295 učenika iz različitih sredina (gradovi i sela), različitih uzrasta (5. i 8. razred osnovne škole i 3. razred srednje škole) i različitih uspjeha u učenju. Primijenili su dvije metode da bi vidjeli kako učenici opažaju osobine svojih nastavnika. Prvi dio istraživanja je bio upitnik u kojem su trebali navesti pet pozitivnih i pet negativnih osobina nastavnika. U drugom dijelu su trebali napisati kratak sastav sa opisom nastavnika kojeg su cijenili i kratak sastav o nastavniku kojeg nisu cijenili. Svi dobiveni odgovori svrstani su u 6 kategorija: nastavnik kao čovjek (ljudske kvalitete i ličnost), vanjski izgled nastavnika (fizički izgled, glas, oblačenje), ponašanje nastavnika prema učenicima (u školi i izvan nje), sudjelovanje nastavnika u svakodnevnim zanimanjima učenika izvan nastave (slobodne aktivnosti, sekcije, klubovi...), nastavnik kao stručnjak i posebne karakteristike nastavnika. Došli su do zaključka kako je za učenike najvažnije kakav je nastavnik kao čovjek (dobar ili loš), zatim kako se odnosi prema učenicima i na trećem mjestu kakav je stručnjak. Navedene negativne osobine imaju isti rang – koliko je loša osoba, koliko se loše ponaša prema učenicima i koliko je loš kao stručnjak.

Svrha istraživanja White iz 2009. godine bila je vidjeti učeničke percepcije o tome što nastavnici čine kako bi im pomogli učiti te koliko često su mislili da se to dogodilo. Istraživanje je provedeno u srednjoj školi u velikom gradskom području u Australiji. Podatci su prikupljeni u dva navrata: prvi stupanj su bile fokus grupe kako bi se pronašli aspekti obrazovanja za koje su učenici smatrali da pomažu učenju. Postavljena su im pitanja otvorenog tipa o tome što oni smatraju da pomaže učenju. U drugom stupnju su istraživači grupirali dobivene podatke fokus grupa i zatim od učenika tražili da te izjave rangiraju. Od dobivenih 21 izjava kao najvažnija se pokazala „da nastavnici dobro objašnjavaju“, a odnosila se na aspekte poučavanja vezane uz motivaciju, upravljanje razredom, izričito navođenje onoga što pomaže učenju i pamćenju, praćenje razine razumijevanja te ohrabrenje za postizanje boljih rezultata. Također se pokazalo da učenici ne smatraju da korištenje informacijske tehnologije ima značajnog utjecaja na učenje. Važnije im je da nastavnici budu dobro organizirani, pristupačni i ohrabrujući. U zaključku navode važnost razgovora i suradnje nastavnika i učenika za poboljšanje nastavnog procesa.

Läänemets, Kalamees-Ruubel i Sepp (2012) su u svom istraživanju htjeli saznati kako učenici primjećuju i shvaćaju dobre nastavnike i kako su ih opisali u svom eseju. Ispitali su dvije različite skupine učenika: mlađi učenici (13-15 godina, N = 324) su eseje pisali na materinjem jeziku (estonski), a stariji učenici (16-19 godina, N = 648) su pisali na engleskom. Pitanje koje su postavili je „What makes a good teacher?“. Namjerno je bilo općenito jer su tako omogućili da svaki učenik napiše one elemente koje on smatra najvažnijim. Učenici su bili zamoljeni da anonimno pišu o dvije ili tri najvažnije osobine dobrog nastavnika. Analiza tekstova je pokazala da su mlađi učenici uglavnom dobre nastavnike opisivali kroz njihove aktivnosti, najčešće kroz negativne rečenice naglašavajući što dobri nastavnici nikada ne rade ili se očekuje da ne rade. Stariji učenici su se uglavnom bazirali na profesionalne vještine i osobine dobrih nastavnika, moguće zbog višeg obrazovanja ali i životnog iskustva kao i razvijenijeg vokabulara i izražajnih sposobnosti. Autori su sve dobivene odgovore klasificirali u tri kategorije: nastavnik kao osoba (Teacher as a Person), nastavnik kao vješti profesionalac (Teacher as a Skilled Professional) i nastavnik kao etička osoba i etički profesionalac (Teacher as an Ethical Person and Ethical Professional). Neke od najčešće spomenutih osobina prema kategorijama su:

1. **nastavnik kao osoba** – podjednako i stariji i mlađi žele nastavnike koji su prijateljski, srdačni, razumijevanje i brižni, smireni, uravnoteženi, radosni, optimistični, imaju

smisao za humor. Stariji učenici su željeli nastavnike koji su obrazovani sa širokim obzorima, dok su mlađi očekivali da nastavnici budu ljubazni, dragi ali i malo strogi.

2. **nastavnik kao vješti profesionalac** – učenje čini zanimljivim, uzbudljivim ili raznolikim, sve objašnjavaju tako da učenici mogu razumjeti, dobro podučavaju svoj predmet, može i želi pomoći svojim učenicima, slušaju učenike i razumiju ih, dobro komuniciraju, iskreno su zainteresirani za učenikove aktivnosti ali i privatni život, imaju dobre odnose s učenicima, motiviraju učenike na učenje, stvaraju prijateljsku i podržavajuću atmosferu, surađuju s učenicima, ispitivati samo dogovoreno i obrađeno gradivo, dobro su organizirali nastavnu jedinicu, znaju odgovoriti na pitanja i ne unose osobne probleme u učionicu.
3. **nastavnik kao etička osoba i etički profesionalac** – poštteni i objektivni u ocjenjivanju, svim učenicima obraćaju jednaku pažnju, ne ponašaju se prema njima kao nadređeni, ne viču na njih, ponižavaju, omalovažavaju njihov uspjeh i inicijative, ne procjenjuju učenike na temelju izgleda, ponašanja ili socijalnog statusa, i najvažnije da su iskreni i osobe od povjerenja.

Šimunović je svojim istraživanjem provedenim 2012. godine željela utvrditi koje osobine učenici glazbene škole cijene i smatraju poželjnima kod nastavnika instrumentalne nastave. Istraživanje je provedeno na uzorku od 34 učenika osnovne glazbene škole u dobi od 11 do 15 godina. Od ponuđenih 20 čestica kao što su: motivira, vrlo je stručan, ima pozitivan stav prema učenicima, komunikativan je, nenasilan, topla je osoba, ima dobar smisao za humor, poticajan je, razvija blizak odnos s učenicima, dobro obrazovan, dobro organiziran, fleksibilno koristi vrijeme, kreativan je, razumije stres, pokazuje potrebu za postignućem, ima visoku razinu energije, znatiželjan je u učenju, širokih interesa, samopouzdan... Učenici najviše žele nastavnika koji zna motivirati, stručan je, blizak s učenicima, komunikativan, nenasilan i topla osoba. Dakle, učenicima glazbene škole važne su osobine nastavnika koje su usmjerene na pomaganje, poticanje, savjetovanje i ohrabivanje učenika.

Istraživanje Vlad i Ciascai iz 2014. godine željelo je istaknuti karakteristike (stav, osobine i djelovanje) nastavnika koje su važne učenicima srednjih škola te studentima. Uzorak je činilo 76 osoba koje su dobile upitnik s 40 izjava o idealnom nastavniku koje su trebali rangirati. Rezultati su pokazali da su mlađim učenicima važnije osobine poput spola, izgleda, glasa, starosti, dok studenti od tih osobina jedino važnost daju umirujućem glasu. Studenti smatraju da profesori ne bi trebali pokazivati svoju nadmoć i ne bi trebali dopuštati varanje na ispitu, dok je srednjoškolcima u manjem broju stalo do pokazivanja moći, ali bi

više htjeli da im nastavnici dopuštaju varanje na ispitu. Studenti su spremniji priznati da i profesori griješe, ali i da bi trebali priznati svoju grešku i ispraviti ju. Autori pretpostavljaju da se razlike u odgovorima javljaju zbog različitog stupnja odrastanja i sazrijevanja te zbog različitog iskustva (studenti su se s vremenom susreli s većim brojem nastavnika). Zato zaključuju da vidljive razlike upućuju da se promijene u mentalnom sklopu učenika javljaju paralelno s odrastanjem i obogaćivanjem iskustva.

Ova istraživanja pokazuju da učenici opažaju različite aspekte nastavnikovog ponašanja u odjeljenju. Svi dobiveni odgovori predstavljaju nekakav „standard očekivanog ponašanja“ nastavnika, no važno je imati u vidu da su stavovi promjenjivi kao i zahtjevi i želje društva. Svaki nastavnik je individua sklona promjenama i zato je teško odrediti točne osobine koje bi jedan kvalitetan nastavnik trebao posjedovati. Ispitivanjem stavova i mišljenja učenika mogu se uočiti određeni uzorci koji se ponavljaju, koji onda zauzvrat mogu biti pomoć nastavnicima u organiziranju i planiranju njihovog odgojno-obrazovnog rada.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja u ovom radu su poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi. Istraživanje je također usmjereno na istraživanje željenih osobina nastavnika s obzirom na spol i školski uspjeh učenika.

3.2. Cilj

Cilj istraživanja je ispitati koje su osobine nastavnika značajne za njihovu prihvaćenost od strane učenika te postoje li razlike u željenim osobinama nastavnika od strane učenika s obzirom na njihov spol i školski uspjeh.

3.3. Zadaci

Na temelju postavljenog cilja istraživanja, zadatci istraživanja su sljedeći:

1. Ispitati metodom intervjua koje osobine nastavnika učenici smatraju najpoželjnijima.
2. Dobivene odgovore klasificirati prema odabranim kategorijama.
3. Ispitati metodom intervjua moguće razlike u percepciji osobina nastavnika s obzirom na spol učenika.
4. Ispitati metodom intervjua moguće razlike u percepciji osobina nastavnika s obzirom na školski uspjeh učenika.

3.4. Metoda, instrumenti i postupak istraživanja

Za svrhe ovog rada korišteno je kvalitativno istraživanje, a metoda je nestandardizirani ili polustrukturirani intervjua jer dopušta potrebnu slobodu u prikupljanju podataka (Milas, 2005). Za analizu prikupljenih podataka korištena je kvalitativna analiza sadržaja. Intervju se sastojao od 9 osnovnih pitanja sastavljenih za potrebe ovog istraživanja (vidi prilog 1), a zabilježeni su još spol učenika, koliko godina imaju, uspjeh na kraju prethodne školske godine i očekivani uspjeh na kraju tekuće školske godine.

Prije provedbe intervjua, s ravnateljem i razrednicima se dogovorio sastanak na kojem im se objasnila svrha istraživanja. Zatim se, uz njihovu prisutnost zatražio usmeni pristanak

učenika za sudjelovanje u istraživanju pri čemu ih se obavijestilo o svrsi istraživanja, etičkom kodeksu rada s djecom te o anonimnosti istraživanja, odnosno istaknuto je da će se dobiveni podaci iskoristiti isključivo u svrhu pisanja ovoga diplomskoga rada. Razgovori nisu snimani. Sa svakim učenicom se proveo individualni intervju uz prisustvo pedagoga. Trajanje svakog intervjuja je bilo od 10 do 15 min.

3.5. Ispitanici

U ovom istraživanju sudjelovali su učenici Osnovne škole „Ilača-Banovci“ u Ilači. Za uzorak su odabrani učenici sedmog i osmog razreda. Uzorak čini 19 učenika i to 13 učenika sedmog razreda (8 učenica i 5 učenika) i 6 učenika osmog razreda (4 učenice i 2 učenika). Opredijelili smo se za ove uzraste učenika jer smatramo da učenici viših razreda predmetne nastave imaju određeni stupanj zrelosti i iskustva te su sposobni više cijiniti stručne i pedagoške kvalitete nastavnika, kao i prepoznati neke poželjne osobine nastavnika.

3.6. Vrijeme i mjesto istraživanja

Intervjui su provedeni u razdoblju od tjedan dana, između 01.06. i 07.06.2016. godine. Svi razgovori su se odvijali u prostorijama OŠ Ilača-Banovci, Ilača.

3.7. Obrada podataka

Svi dobiveni odgovori su nakon interpretacije pridruženi srodnim kategorijama koje su ujedno činile i kriterij klasifikacije. Zatim je provedena analiza podataka u skladu s navedenim istraživačkim zadacima. Prvu kategoriju su činili odgovori vezani uz osobine za koje učenici smatraju da obilježavaju kvalitetne nastavnike, druga kategorija se odnosila na fizički izgled i spol nastavnika, a treća se bavi pitanjem odgovornosti nastavnika. Unutar svake kategorije se navode razlike i sličnosti odgovora učenika s obzirom na spol i školski uspjeh.

4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA

4.1. Poželjne osobine nastavnika

Pošto je cilj ovoga istraživanja bilo vidjeti kako učenici vide dobrog/ kvalitetnog nastavnika, prvo pitanje koje im se bilo postavilo je da opišu dobrog/kvalitetnog nastavnika. 15 od 19 učenika je reklo da je kvalitetan nastavnik onaj koji nije prestrog, ali je ipak malo stroži, i većini im je to bila prva osobina koju su naveli. Sljedeće osobine koje se više puta ponovile su smisao za humor/ da je nastavnik zabavan¹, da zna objasniti, pošten i pravedan, može se s njim razgovarati, profesionalan i zna što radi te da se prema svim učenicima jednako odnosi. Od ostalih osobina koje su se par puta pojavile su dobar, cijeni učenika, može se s njim dogovoriti, ima razumijevanja za učenike, pristupačan, kulturni i pristojan, nije uvijek ozbiljan, pomaže učenicima, stalo mu je do učenika i želi da nauče, koristi različite metode rada (izlet, igre...). Po jedan učenik je naveo sljedeće osobine dosljedan, pametan, iskren, prijatelj, sluša zahtjeve učenika pomalo popustljiv, ali ne previše, primjereno obučen, razgovijetan, uzor učenicima, voli učenike, osobne probleme ostavlja izvan učionice, nije bahat, živčan, ljut i ne viče na učenike, ne postavlja se kao preveliki autoritet.

„Umjereno strog i objasni svaki detalj, da zna približiti gradivo. Da nije uvijek ozbiljan i nekada napravi šalu“ (učenica s odličnim uspjehom).

„Trebao bi biti pravedan da na sve gleda isto, ne bi trebao imati neke miljenike svoje, trebao bi s nama normalno razgovarati i da se možemo s njim dogovoriti ako nama neki termin ne paše, treba biti malo strog da bude mir u razredu i da se hoće s nama zezati“ (učenica s odličnim uspjehom).

„Pa mislim da bi trebao biti malo stroži, jer ako je preblag onda učenici neće učiti, neće se truditi i onda ako dođe u srednju će biti preteško. Važno je kako ocjenjuje – pošteno ocjenjivati da ako 2 učenika imaju isti broj bodova, dobiju istu ocjenu. Ili ako odgovaraju usmeno i zna za nekog da zna ali ne pokazuje, da da ocjenu onako kako se

¹ Glasser (1994) uviđa važnost humora i zabave u održavanju interesa učenika za neke potencijalno dosadne predmete. Smatra da dobri nastavnici koriste humor, raznolikost i dramu u nastavi. Nažalost, ne može se naučiti kako biti zabavan nastavnik već je to nešto što svaki nastavnik mora sam za sebe otkriti.

javlja ju, a ne po tome što misli koju je ocjenu zaslužio“ (učenica s vrlo dobrim uspjehom).

„(nastavnik treba) cijeniti rad i trud, cijeniti prava učenika, ne smije biti previše bahat (može cijeni učenikovo mišljenje, ne samo svoje, onda zna da može i učenik puno toga znati) i voljeti učenike“ (učenik s odličnim uspjehom).

„Zna objasniti, kada mu se postavi pitanje da zna odgovoriti, a ne da se gubi kada mi njemu nešto postavimo“ (učenik s vrlo dobrim uspjehom).

Kada ih se pitalo zašto misle da su upravo to karakteristike koje nastavnika čine kvalitetnim, odgovori su bili raznoliki: ne smije biti prestrog jer se onda boje ili misle da ne mogu dobro naučiti pa manje uče; ako je preblag onda znaju da ne moraju puno raditi pa uče još manje; komunikacija je važna kako bi bolje upoznali nastavnika, i tako zavoljeli određeni predmet; mora znati dobro objasniti jer bolje shvate, neki više uče na satu slušajući, a nekima je važno jer ih tako priprema za srednju školu; treba ih poštivati jer onda i oni poštuju njega; ako je zabavan, opušteniji su, lakše pamte, manje se boje i bolje uče; važno im je da bude iskren i pošten kako bi znali točno koje su njihove sposobnosti i mogućnosti;

„Ako se dere na nas teže će se povezati i teže ćemo se s njim moć dogovoriti, a onda ga namjerno ne slušamo da mu prkosimo“ (učenica s odličnim uspjehom).

„Važno mi je da zna dobro objasniti jer ja većinom naučim 70% na satu, lijena sam pa mi se ne da kod kuće i zato mi je važno da dobro objasni, važno mi je da mi nije dosadno na satu da bude zanimljivije kada se malo našalimo lakše pamtim nego da mi se sklapaju oči. Ako je preblag onda si umislimo da možemo lagano pa ne učimo, ako je prestrog onda se svi uplašimo i panika nas uhvati. Tako da bi trebao biti između i da kaže naučite to i to. Ako je prestrog, kad se uplašimo ona nam mozak zablokira pa ne možemo ni razgovarati“ (učenica s odličnim uspjehom).

„Da ja njega ne smijem pitati za savjet ili pomoć nego da se striktno držimo školovanja. To bi mi opet bila situacija u kojoj bi se osjećala jako neugodno. Jer bi znala da ako mi treba pomoć, da se nemam kome obratiti nego da se smijem držati samo škole. Iskren i pošten- odmah nam kaže tu si pogriješio, to popravi, nego da

onako aaa može, ne može, ali zapravo znamo da ne može. Onda bolje odmah reci ne valja to popraviti i to je to“ (učenica s vrlo dobrim uspjehom).

„(ako me nastavnik cijeni) Znam da mogu napraviti nešto u daljnjem školovanju. Kada znam da nastavnik zna da sam dobar onda će i netko drugi vidjeti da vrijedim“ (učenik s odličnim uspjehom).

„Kada krenem u srednju da mi ne bude sve novo, nego da me ovdje već nastavnici nauče kako treba, da me pripreme za srednju školu“ (učenik s vrlo dobrim uspjehom).

Kao osobine koje vole kod nastavnika najčešće navode: smisao za humor, iskrenost, zna objasniti i dobro predaje, može se s njim razgovarati bez straha te spreman je pomoći. Učenice s odličnim uspjehom još vole kada nastavnik objašnjava uz igru ili razgovor, koristi smiješne ili konkretne primjere iz života te se ne naljuti ako netko ima neko pitanje ili ako nešto ne razumije. Učenice s vrlo dobrim uspjehom navode i kreativnost i prijateljski odnos, a učenici s odličnim uspjehom cijene nastavnika koji koristi raznolike metode rada.

„(Za iskrenost) Dobiješ lošu ocjenu a on ti kaže da ne možeš više od toga, da nisi baš dobar učenik. Važno mi je da znam koliko mogu“ (učenica s vrlo dobrim uspjehom).

„Volim to što nas podučavaju da bi više učili, da nam govore da je to za našu budućnost, za naš život“ (učenica s vrlo dobrim uspjehom).

„Zna se šaliti, zna dobro ispredavati da mi to sve upamtimo, zna da smo učenici, da smo mali i da ne možemo još puno toga zapamtiti, očekuje puno toga ali ne očekuje previše, da smo neki znanstvenici ili nešto i zna pošteno ocijeniti, nema onoga da imate isti broj bodova i da će netko dobiti drugačiju ocjenu. Da ne bude dosadno, da ne sjedimo samo u klupama i ne usuđujemo se postaviti pitanje,“ (učenik s odličnim uspjehom).

„Volim to što su iskreni, što hoće reći u lice ne govore iza leđa, što se pokušavaju približiti nama neki nastavnici i sviđa mi se što još paze, što su odgovorni i pomažu onima koji ne mogu“ (učenik s vrlo dobrim uspjehom).

Jedino je jedna učenica rekla da voli činjenicu što je mala škola s malo učenika, i to vidi kao veliku prednost.

„Volim što smo mala škola i što nas znaju po karakterima i uvijek se možemo dogovoriti s njima“ (učenica s odličnim uspjehom).

Zanimljiv je bio komentar odnosa s nastavnicima koje vole i koje manje vole. Ako ih kritizira nastavnik kojeg manje vole, više im smeta, a ako je u pitanju nastavnik koji im je draži lakše to podnesu: *„Više smeta podbadaње ako nastavnicu manje volimo, ne želimo s njom razgovarati, onda joj namjerno prkosimo da se ona živcira jer se mi s njom tako ne smijemo šaliti, ali ako volimo nastavnicu onda nam ne smeta jer se mi i dalje s njom šalimo²“.*

Jedna od važnih stavki rada nastavnika je i kako organizira nastavu i svoje predavanje. Većina učenika se složila da im je draže kada u radu dominira razgovor, igra, kviz, film ili sl., zabava i smijeh te kada je vidljiva kreativnost nastavnika.

Učenice s odličnim uspjehom kao važnu stavku navode smirenost nastavnika (*„Ne treba biti ljut na nas iako ga prošli učenici naljute“*), ponavljanje prethodno naučenog i pripremanje dodatnog materijala za lošije učenike. Promjene koje žele se uglavnom odnose na količinu zapisivanja (*„Pisanje je stvarno dosadno. Lakše nam je upamtiti kada razgovaramo i skoncentriramo se nego kada samo zapišemo“*) i uobičajeni način rada (*„Voljela bih da svi imaju malo različite metode zato što svi idu po istom. Puno je zanimljivije kad se malo drugačije radi nego kad oni samo pričaju a mi zapisujemo“*). Odgovor koji se istaknuo među učenicama s odličnim uspjehom je da jedna učenica želi više rada koji bi bio natjecateljskog duha jer *„se onda više trudimo da dobro napravimo“* što pokazuje da želi dodatne izazove i poticaje za rad.

Učenice s vrlo dobrim uspjehom žele nastavnika koji će dovoljno detaljno objasniti da se sve shvati, ali ne previše da bude dosadno, sat započeti igrom ili asocijacijom pa da učenici otkriju temu kojom će se toga dana baviti i da ne moraju učiti napamet jer kažu da im je lakše

² Ovo je samo jedna učenica bila spomenula, ali je pričala u ime cijelog razreda. Nešto su bili napravili zbog čega su se gotovo svi nastavnici šalili s njima duže vremena. S nastavnicima koji su im dragi su pristali na šalu, ali nastavnike koje ne vole su ignorirali i smišljali kako da im daju do znanja da ih ne vole. Nije htjela reći konkretno što niti ulaziti u detalje.

i naučiti i shvatiti kada mogu nešto objasniti svojim riječima, a tada i nastavnik može vidjeti da su u potpunosti razumjeli obrađeno gradivo. Odgovor koji je bio drugačiji od drugih jer se nije konkretno odnosio na nastavnika, ali je indirektno upućivao na njegovu sposobnost da održava disciplinu je da „*Učenici trebaju biti pristojni, raditi što im je rečeno da ne viču na satu, da se ne rugaju drugima*“.

Učenici s odličnim uspjehom žele manje klasičnog izlaganja nastavnika gdje on sam priča, a oni slušaju, žele više popratnih sadržaja („*Sviđa mi se kada netko uz neki sadržaj poput prezentacije ili nešto nama to lakše napravi, onda to nama uđe u glavu bolje*“), korisne zabave, postavljati pitanja i tražiti dodatna objašnjenja bez da se boje reakcije nastavnika.

Učenici s vrlo dobrim uspjehom vole nastavnike sa smislom za humor, a žele razvijati samostalnost učenika („*Ne samo da učimo nego da razvijamo sposobnosti, neko izlaganje, da se više osamostalimo*“), više rasprave, više razumijevanja za učenike i njihove probleme i poteškoće. Jednom učeniku je važan blizak odnos između nastavnika i učenika te da nastavnik zna komunicirati s učenicima. Smatra da bi nastavnik trebao tako osigurati okružje u kojem nema predrasuda, „*da ako netko uči puno da ga ne zovu štreberom ili otpadnikom*“.

Prema odgovorima učenika može se zaključiti da nema velikih razlika u poimanju kvalitetnog nastavnika. Svi žele nastavnika koji zna svoj posao i predmet te zna kako ga približiti učenicima na njim lakše shvatljiv način. Odgovori koji se razlikuju se mogu pripisati individualnim osobinama i potrebama učenika, a ne općenito govoreći za spol ili uspjeh. Iako su učenici s vrlo dobrim uspjehom češće rekli da cijene kada im nastavnik otvoreno kaže ako misli da ne mogu imati bolje ocjene iz određenog predmeta i dalje navode potporu, poticanje i pomoć kao važnu stavku prema uspjehu. Nešto što se pokazalo da smeta veći učenika je kada nastavnici imaju miljenike, odnosno kada se prema nekim učenicima drugačije ponašaju. Svi učenici su potvrdili da primjećuju kada nastavnici izdvajaju određene učenike i slažu se da to nije pravedno. Ono što je zanimljivo u ovoj situaciji je to što su svi učenici primijetili da nastavnici imaju određene *učenike miljenike*, ali nitko sebe nije prepoznao kao tog učenika. Kada ih se pitalo primjećuju li da se nastavnici prema nekim učenicima drugačije ponašaju, gotovo svi odgovori su počeli sa *kako koji ili ovisi o nastavniku*, što onda upućuje na to da neki nastavnici stvarno nemaju miljenike, ili su tim nastavnicima dotični učenici miljenici pa ne primjećuju kada ih izdvajaju.

Učenice s odličnim uspjehom prepoznaju drugačije odnošenje prema određenim učenicima u različitim situacijama. Neke su navele primjere izdvajanja iz negativnih razloga („*Možda neki učenici vole više pričati pod satom pa ostave loš dojam na nastavnika i onda*“).

zato njega izdvaja“), ali većina je navela primjere izdvajanja kada nastavnici nekog učenika više vole od drugog („Neki nastavnici stvarno izdvajaju određene učenike i to se očito vidi. Oni cijelo vrijeme pričaju i kad netko drugi počne pričati odmah se ušutkuje te druge i to smatram da je jako glupo i nepristojno imati tako miljenike“).

Učenice s vrlo dobrim uspjehom najviše primjećuju nepravdu pri ocjenjivanju. Smatraju da kada nastavnik nekog učenika više voli, spremniji je pogledati kroz prste i dati veću ocjenu („*Na primjer kada se grupno odgovara, neki se baš puno javljaju, a neki ne i svejedno dobiju višu ocjenu jer nastavnici misle da znaju. Bolje bi bilo ocjenjivati po zasluži*“). Problem kod izdvajanja određenih učenika je kako to utječe na ostale. Iako je većina njih rekla da smatraju da to nije pravedno i tako nemaju svi istu priliku pokazati koliko znaju jer ih nastavnici već unaprijed svrstaju u kategoriju u koju misle da pripadaju, jedna učenica se posebno negativno osjeća: „*Kada izdvajaju neke onda mi ispadamo drukčiji pa mislimo da nas ne vole, da su samo ta osoba ili osobe najbolje. Osjećam se razočarano, nije mi svejedno. Da svi budemo isti, da nema razlike*“.

Učenici s odličnim uspjehom imaju drugačiji pogled na ovu situaciju. Dok jedan smatra da je u redu ako se ostavi dobar prvi dojam na nastavnika imati određene povlastice „*ako ostavimo dobar prvi utisak uvijek ćemo... na primjer ako zaboravimo zadaću znat će da je to bilo slučajno, a ako stalno zaboravimo zadaću onda će znati da je to namjerno. Mislim da je to u redu jer se svakome može desiti, ali ne treba previše jer svatko onaj tko je dobar se može lako pokvariti, i onaj koji je prije bio loše može postati dobar*“. Drugi pak prepoznaje nepravdu u takvom ponašanju: „*Kad netko ima veću ocjenu više ga poštuje, a netko s manjom ocjenom, oko njega se ne trudi baš. Prema svim bi se u razredu trebao jednako ponašati. Treba sve učenike jednako poticati*“.

Učenici s vrlo dobrim uspjehom uglavnom razlike primjećuju u ocjenjivanju kao i učenice („*iako svi mislimo da je zaslužio 3,4, njemu će dati 5. Nije pošteno prema meni i drugim učenicima*“). Ali primijetili su i razlike u ophođenju s učenicima kojima određeni predmet teže ide („*kada nekome će neke zadatke više pojednostaviti nego kad netko već to zna, njemu će samo reći kako ide zadatak, a kome ide lošije s njime će više, npr. neka dopunska ili nešto i uvijek je spreman s tom osobom više raditi zato što nastavnik želi da taj učenik bude puno bolji. Tako bi trebao svaki nastavnik*“).

Dakle, vidljivo je da postoji više načina i razloga zbog kojih nastavnici izdvajaju određene učenike. Većinom su to situacije kada su nastavnici nešto više naklonjeni učenicima koji su im draži ili za koje smatraju da znaju i mogu bolje, pa su spremniji previdjeti neke

propuste i biti blaži prema njima. No takvo ponašanje može negativno utjecati na ostale učenike. Gotovo svi su rekli da to više ne utječe na njihove odnose među sobom jer su sada veći i bolje se poznaju, ali kada su bili manji su znali zadirkivati učenike koje su prepoznali kao miljenike nastavnika. Samo jedna učenica je priznala da se osjeća manje važnom kada nastavnik više pažnje poklanja određenom učeniku. Ostalima to favoriziranje smeta uglavnom samo pri ocjenjivanju jer smatraju da su nastavnici spremniji dati veću ocjenu učeniku kojeg više vole.

4.2. Fizički izgled i spol nastavnika

4.2.1. Fizički izgled

Po pitanju fizičkog izgleda nastavnika učenici i učenice kojima je prosječan uspjeh na kraju školske godine odličan su se složili da izgled nastavnika nije bitan te da je puno važnije kako se nastavnik ponaša.

Od učenica i učenika kojima je prosječan uspjeh na kraju školske godine vrlo dobar samo dvije učenice i jedan učenik nisu odmah rekli da izgled nije važan. Jedna je rekla da fizički izgled može igrati ulogu u poimanju nastavnika: *„Na neki način. Ako se lijepo oblači može se vidjeti kakav je po osobnosti“*. Druga je navela da na prvi pogled može biti važno kakav će dojam nastavnik ostaviti o sebi, ali u konačnici se složila s ostalim učenicama da je najvažnije kako se ponaša, a izgled ne igra nikakvu ulogu: *„Na prvi pogled bude bitno, jer ne može netko doći čudno obučen, npr. nastavnica iz tjelesnog u suknji. Ali kasnije kad ih upoznaš, važnije je kako se ta osoba ponaša prema tebi, kakav je njen rad, a ne to kako izgleda“*. A s takvim stavom se slaže i taj jedan učenik: *„Možda na početku da, ali kad ga upoznamo ne više“*.

Iz njihovih odgovora vidljivo je da im u većini slučajeva fizički izgled nije važan. Neovisno o spolu ili školskom uspjehu, svi učenici cijene stručnost i ponašanje nastavnika što je i bila jedna od pretpostavki kada se odlučilo izabrati učenike 7. i 8. razreda za istraživanje. Dovoljno su zreli da uviđaju da fizički izgled ne određuje i ne uvjetuje kakav će nastavnik biti kao osoba ili profesionalac i da su njegove osobine i sposobnosti puno važnije u ostvarivanju ciljeva kvalitetnog odgoja i obrazovanja.

4.2.2. Spol nastavnika

U OŠ Ilača-Banovci, Ilača trenutno je u predmetnoj nastavi zaposleno 5 nastavnika i 10 nastavnica. Po pitanju utjecaja spola nastavnika u ostvarivanju kvalitetnog obrazovanja, odgovori su bili raznoliki, ali su se svi učenici složili da je kombinacija muških i ženskih nastavnika zapravo najbolja. Samo jedna učenica i jedan učenik su rekli da smatraju da su nastavnice bolje: „*Bolje je više ženskih nastavnika. U ovoj školi ima više ženskih i više rade*“.

Tri učenice s odličnim uspjehom vide određene razlike u ponašanju nastavnika. Smatraju da se muški nastavnici malo bolje ponašaju prema muškim učenicima, da ih bolje razumiju i da im ponekad nedostaje suosjećanja u određenim situacijama. „*Muški nastavnik više pristupa dečkima, bolje se ponaša prema njima, više poštuje dečke, a nastavnica ih poštuje jednako*“; „*Ženski nastavnici nekad znaju biti više suosjećajni za razumjeti nešto, a muški su malo grubi*“.

Za nastavnice kažu da imaju više razumijevanja i da se prema svim učenicima jednako ponašaju. Iako bi se moglo očekivati da će nastavnice biti blaže, smatraju da to nema veze sa spolom nego sa osobnošću nastavnika. Razlike koje su primijetile, su one između mlađih i starijih nastavnika, a glavna razlika je da mlađi imaju više smisla za humor:

„*Mlađi se više zezaju, stariji su stroži i stalno govore kad smo mi išli u školu to nije tako bilo*“.

Razlike koje učenice s vrlo dobrim prosjekom uviđaju su da se nastavnici više zafrkavaju, da su više za zabavu nego objašnjavanje i da su opušteniji. Dok su nastavnice osjećajnije, brižnije i znaju bolje objasniti. Po pitanju strogoće, nema konkretnog odgovora po spolu, nego ovisi o određenom nastavniku: „*Mislimo da su možda muški nastavnici stroži ili nešto, ali ima i nastavnica koje su definitivno strože pa ti nastavnik bude draži*“.

Kada ih se pita kojeg spola nastavnike preferiraju, slažu se da je dobro imati i jednih i drugih: „*Jedino možda za neke stvari, za neke predmete, ne znam možda tjelesni pa da imaš muškog nastavnika možda bi tražio veće izazove ili nešto, ali ovako mislim da nema velike razlike*“.

Učenici s odličnim uspjehom se slažu da nastavnici imaju više razumijevanja za njih od nastavnica jer ih bolje razumiju, a glavna razlika između nastavnika i nastavnica je zaboravnost i nepredvidivost: „*Muški će možda više shvatiti neke muške osobine, znači da su oni malo više zaboravni, da se svašta može desiti na satu*“.

Učenici s vrlo dobrim uspjehom ne zamjećuju nikakve razlike („*U nekim školama možda i ima, ali kod nas nema*“) i nemaju preferencije što se tiče spola nastavnika.

Odgovori učenika pokazuju da spol ne igra ulogu u njihovom poimanju kvalitetnog nastavnika. Za pretpostaviti bi bilo da će učenici preferirati nastavnike, a učenice nastavnice, no u ovom slučaju se može zaključiti da oba spola cijene raznolikost i prednosti koje donosi kombinacija nastavnika i nastavnica. Iako je u školama često više nastavnica nego nastavnika, ovi učenici ne smatraju to pokazateljem da su nastavnice bolje ili uspješnije u obrazovanju učenika. Isto tako, iz odgovora učenika vidljivo je da su im, koliko god cijene nastavnice, potrebni i muški nastavnici jer možda imaju više razumijevanja za njih ili im pak mogu predstavljati uzore s kojima će se lakše poistovjetiti.

4.3. Odgovornost nastavnika

Odgovornost nastavnika predstavlja važnu komponentu u odgojno-obrazovnom procesu. Ispitivani učenici nisu baš jednoglasni po to tom pitanju, ali se ipak slažu da nastavnik mora imati određeni stupanj odgovornosti.

Od pet učenica s odličnim prosjekom, jedna smatra da nastavnik nije odgovoran za njen uspjeh: „*Mi sami trebamo učiti, oni nama daju ocjene po nekim pravilima a mi smo sami odgovorni za naš uspjeh*“. Ostale četiri nastavnike smatraju djelomično odgovornima za njihov uspjeh. Njihov stav je da je nastavnikova odgovornost da detaljno objasni, pokaže kako se nešto radi („*Sve ovisi do predmeta, matematika ako se dobro ne pokaže onda kod kuće isto neću shvatit, ali ako je neka teorija, to onda ja moram sama naučiti kod kuće*“), potiče učenike da bolje rade, ohrabruje ih („*Da potiče učenike koji se baš ne trude, da im stalno govori možeš ti to, ajde moraš, i uredu je ako im da jedinicu jer onda vide da se stvarno moraju potruditi, da im ne pokvari prosjek*“) i brine se za njih, a na njima samima je onda da se potrudite i zasluže uspjeh. Dvije učenice navode da je nastavnik odgovoran za to koliko će drugi učenici voljeti njegov predmet: „*Ako učenici vide da učitelje nije briga za njih, onda ih neće biti ni briga za taj predmet*“. A važno je da vole određeni predmet, jer će onda više i učiti: „*Ako su dobri onda zavolim taj predmet, ako volim taj predmet onda ću i više učiti*“.

I kod učenica s vrlo dobrim uspjehom samo jedna odgovornost za uspjeh prebacuje na sebe: „*Koliko ja učim tako će mi biti*“. Ostale odgovornog nastavnika opisuju kao osobu koja vidi kakav je učenik („*Ako netko nešto ne zna, on će primijetiti sam, neće čekati da učenici*

priznaju“), koja ga pohvali kada nešto dobro napravi, na vrijeme daje povratnu informaciju³, želi da učenici budu bolji u školi, pošteno ocjenjuje (*„ako je meni nastavnik onako cijelu godinu bio da mi je poklanjao ocjene, na primjer da ja napišem za 2 on meni da 5, a ja znam da ja to nisam naučila, onda ni neću naučiti jer znam da će mi pokloniti ocjenu, onda ja igram na to aha on će meni popustiti. To je do nastavnika jer sam stvorila takav odnos sa nastavnikom i to mislim da je nastavnikova greška jer je to dopustio, a ja sam to naravno iskoristila. Nastavnik je tu da nas nešto nauči“*), dobro objašnjava, pomaže i potiče učenike, brine se i ohrabruje učenike.

Učenici s odličnim prosjekom nastavnika smatraju odgovornim za njihov uspjeh. On je taj koji ih treba naučiti i odraditi svoj posao korektno, a opisuju ga kao nastavnika koji ne zaboravlja, ne kasni na sat, radi po pravilima i propisima, ne mora ga se bojati i može ga se slobodno pitati da nešto pojasni. Smatraju ga odgovornim, jer ako ih on nauči kako treba tada oni shvate i nauče bolje. *„Odgovoran nastavnik me može naučiti puno tih stvari koje ću ja kasnije usvojiti“*.

Kod učenika s vrlo dobrim uspjehom se odgovori nešto razlikuju. Za njih odgovoran nastavnik pazi na učenike, podučava ih, zna objasniti, poštuje učenike (ali i učenici poštuju njega: *„Važno mi je da me poštuje kad bi ja nešto rekao da mi ne ulazi u riječ, a ni ja njemu“*), prema svim učenicima jednako postupa, dobar je, ima smisao za humor, održava red i mir u razredu. Ipak većinu odgovornosti pripisuju sami sebi (*„Većinu sam ja zato što moram sam učiti kod kuće, ali nastavnik me navodi na taj put, a onda ja moram dalje sam“*).

Zanimljivo je što su samo dvojica učenika spomenula neuspjeh. I za neuspjeh oni ne okrivljuju nastavnike, nego sami sebe.

„Ne mogu ja sam kod kuće sve naučiti, moram nešto i u školi. Ali za moj neuspjeh on nije kriv nego sam ja sam“ (učenik s vrlo dobrim uspjehom).

„Ako učenik želi uspjeti ali ne može jer ne može nešto shvatiti i nastavnik mu pomogne, onda je zaslužan jer taj učenik ne bi to mogao sam da mu nastavnik nije pomogao. Ako taj učenik može ali ne želi, onda nastavnik nije odgovoran ako on

³ Hendry i Jukic (2014) ističu važnost pravovremene povrate informacije. Mnogi studenti imaju problema sa razumijevanjem onoga što profesori traže od njih. Kao glavni razlog tome navode kasno davanje povratne informacije. Takva povratna informacija je jednosmjerna i učenici možda neće shvatiti što se točno od njih traži ni sljedeći put. Nastavnik bi učenicima trebao pokazati na konkretnom primjeru što se od njih očekuje, gdje najviše griješe te kako to ispraviti.

dobije lošu. I odgovornost ovisi o osobnosti učenika, ako je on sada lijen i ne želi ništa raditi to nije do nastavnika“ (učenik s vrlo dobrim uspjehom)

Dakle, jedino učenici s odličnim uspjehom nastavnike u potpunosti smatraju odgovornima za taj uspjeh što je u suprotnosti s jednom učenicom s odličnim uspjehom, koja smatra da je ona sama odgovorna za to. Iz toga bi se moglo zaključiti da bi poimanje uspjeha moglo biti povezano s različitim stilovima učenja. Učenicima je važno da shvate odmah na satu kada nastavnik objašnjava jer im je tako lakše pamtiti, a učenica veću važnost pridaje samostalnom učenju kod kuće i stoga odgovornost prebacuje na sebe i svoje sposobnosti. No ovaj uzorak učenika je premali da bi se mogli donositi konačni zaključci koji bi vrijedili za sve učenike. Naročito jer po odgovorima drugih vidimo da većina vjeruje kako je njihov školski uspjeh rezultat kvalitetne i uspješne suradnje nastavnikovog truda i njihovog rada.

5. ZAKLJUČAK

Pedagoški odnos koji se ostvaruje između učenika i nastavnika tijekom školovanja može značajno utjecati na konačne rezultate odgojno-obrazovnog procesa, ali i na formiranje učenikove osobnosti uopće. Važnost poticanja individualnosti, cjelovitog razvoja osobnosti te stjecanja znanja i vještina koje će djeci biti potrebna u svakodnevnom životu uvidjela se već u vrijeme humanizma. No, suvremenoj školi je teško održavati korak s napretkom društva, što izaziva negodovanje kako učenika tako i nastavnika. Današnjim generacijama su potrebni nastavnici koji im znaju pristupiti, imaju razumijevanja za individualne potrebe učenika, koji ih znaju motivirati i ukazati na dobrobiti i prednosti rada, znanja i učenja. Uzimajući u obzir da učenici svjesno ili nesvjesno usvajaju i oponašaju ponašanje svojih nastavnika, potrebno je osvijestiti nastavnike koliki utjecaj mogu imati na oblikovanje učenika kao cjelovite ličnosti. Jedna od važnijih komponenti koja razlikuje uspješnije nastavnike jesu njihove osobine. One u velikoj mjeri mogu uvjetovati na koji način i s koliko osjećaja pojedini nastavnik pristupa svojim učenicima.

Budući da učenici imaju važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu, ovim istraživanjem se željelo vidjeti koje su to osobine nastavnika za koje učenici smatraju da su poželjne za ostvarivanje kvalitetnih rezultata odgojno-obrazovnog procesa. S obzirom na cilj i zadatke istraživanja željelo se ispitati koje su to osobine koje učenici smatraju najpoželjnijima, imaju li preferencije po pitanju fizičkog izgleda i spola nastavnika, koliku odgovornost pridaju nastavniku te razlikuju li se preferencije/odgovori s obzirom na spol i školski uspjeh učenika. U ovom istraživanju intervjuiralo se 19 učenika sedmog i osmog razreda osnovne škole, a dobiveni odgovori su grupirani u tri kategorije.

Prvu kategoriju su činili odgovori vezani uz osobine za koje učenici smatraju da obilježavaju kvalitetne nastavnike. Prema dobivenim odgovorima se može utvrditi da učenici najviše cijene nastavnika koji nije prestrog (da ga se ne boje) niti preblag (da mogu njime manipulirati i iskorištavati njegovu blagost). Učenici žele nastavnika koji ima smisao za humor, koji se zna šaliti i održati zabavno predavanje. Važno im je da nastavnik dobro poznaje svoj predmet i da zna objasniti, da je pošten i pravedan prema svim učenicima, ima razumijevanja za potrebe učenika, spreman je na dogovor te zna komunicirati i ostvariti pozitivan odnos s učenicima. Važna im je kreativnost i raznolikost jer ih tako nastavnik može lakše motivirati na rad. Dobiveni odgovori se ne razlikuju previše u odnosu na spol ili školski uspjeh učenika već se mogu pripisati individualnim potrebama i preferencijama učenika. Žele

nastavnika koji će biti iskren i pravedan, koji će ih poticati na ostvarivanje njihovih potencijala, ali im isto tako i priznati ako misli da im određeni predmet ne ide ili ne mogu puno bolje rezultate ostvariti te da dodatne napore ulažu u nešto što im bolje ide. Smeta im ako nastavnik nije pravedan i ako se ne odnosi prema svim učenicima jednako. Ne vole izdvajanje pojedinih učenika te kada su nastavnici skloniji oprostiti im greške i dati ocjenu na temelju prethodnih postignuća.

Sljedeća kategorija se odnosila na fizički izgled i spol nastavnika. Tu rezultati pokazuju da im je važnije kakav je nastavnik nego kako izgleda. Iako ponekad na prvi pogleda nastavnik može ostaviti određeni dojam o sebi, tijekom školske godine učenici ipak prepoznaju nastavnikovu osobnost i sve veću pažnju pridaju njegovom ponašanju, a ne izgledu. Po pitanju spola nastavnika, svi ispitani učenici se slažu da je kombinacija muških i ženskih nastavnika pozitivna. Vjeruju da nastavnici imaju više razumijevanja za učenike i da im je lakše ostvariti pozitivan odnos s njima, dok nastavnice mogu imati više razumijevanja za učenice jer ih bolje razumiju. No, sama kvaliteta ili uspješnost rada ne ovisi nužno o spolu nastavnika nego je opet kombinacija različitih faktora gdje spol ne igra značajnu ulogu.

Zadnja kategorija se bavi pitanjem odgovornosti nastavnika. Dok su neki spremniji pridodati nastavnicima veću odgovornost za njihov uspjeh, većina ih se slaže da sam nastavnik nije u potpunosti odgovoran. On je tu da ih usmjeri, potiče, pomaže, poštuje, da im pokaže ispravnu metodu rada... no uspjeh u konačnici ovisi o tome koliko će se oni sami potruditi. Nastavnik je odgovoran utoliko da im pokaže osnove i uspostavi temelje, a na njima je onda da to dalje razvijaju i ostvaruju svoje potencijale.

Iz ovoga istraživanja, ne može se sa sigurnošću reći koje su to osobine koje čine kvalitetnog nastavnika, jer su one samo jedan od faktora koji utječu na profesionalni i pedagoški rad, no njihovo istraživanje i usmjeravanje pažnje na njih može pridonijeti boljem i potpunijem shvaćanju odnosa koji se ostvaruju u školskom okruženju. Ispitivanjem mišljenja učenika može se vidjeti kako oni gledaju na cijeli proces odgoja i obrazovanja te koje stavke su njima bitne i na taj način povećati motivaciju, produktivnost i opće zadovoljstvo školom.

Svi koji su uključeni u nastavni proces: nastavnici, učenici, roditelji, stručni suradnici, trebaju nastojati školovanje učiniti što ugodnijim procesom. Potrebno je imati mladu generaciju koja poznaje vrijednost znanja, koja ga cijeni i koja je voljna uvijek nešto novo otkrivati i napredovati. Iako je teško ostvarivo da škola bude u potpunosti prilagođena svakom pojedincu, to ne znači da ne treba niti pokušati jer ponekad i samo minimalne promjene mogu pridonijeti kvalitetnijem odgojno-obrazovnom procesu.

6. LITERATURA

- Armstrong, T. (2008), *Najbolje škole: kako Istraživanje razvoja čovjeka može usmjeravati pedagošku praksu*. Zagreb: Educa.
- Bašić, S. (2009), Nastavni stil i disciplina Radni materijal za stručno usavršavanje učiteljica i učitelja engleskog jezika, mentora, savjetnika, voditelja ŽSV-a. Osnovna škola Ivana Kukuljevića, Kralja Tomislava 19, Sisak Dostupno na: www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nastavni_stil.doc (preuzeto 21.05.2016.)
- Brust Nemet, M. (2013), Pedagoške kompetencije učitelja u sukonstrukciji nastave. *Život i škola*, 59(2): 79-95. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=194718 (preuzeto 21.05.2016.)
- Cindrić, M. (1995), *Profesija učitelja u svijetu i u Hrvatskoj: obrazovanje, zapošljavanje, radne norme, plaće, napredovanje u zvanju, odlazak u mirovinu*. Velika Gorica (Zagreb): Persona.
- Đorđević, B., Đorđević, J. (1988), *Učenici o svojstvima nastavnika*. Beograd: Prosveta.
- Glasser, W. (1994), *Kvalitetna škola: škola bez prisile*. Zagreb: Educa.
- Glasser, W. (1999), *Nastavnik u kvalitetnoj školi : posebne sugestije nastavnicima koji u razredu pokušavaju primijeniti ideje iz knjige Kvalitetna škola*. Zagreb: Educa.
- Hendry, G. D., Jukic, K. (2014), Learning About the Quality of Work that Teachers Expect: Students' Perceptions of Exemplar Marking Versus Teacher Explanation. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 11(2):1-12. Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1040741.pdf> (preuzeto 21.05.2016.)
- Ilić, I. et al. (2012), *Upravljanje razredom*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih u suradnji s British Councilom. Dostupno na: http://www.asoo.hr/UserDocsImages/upravljanje_razredom_1.pdf (preuzeto 21.05.2016.)
- Jurčić, M. (2014), Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja*, 11(1): 77 – 93. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205883 (preuzeto 21.05.2016.)
- Jurčić, M. (2012), *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: Recedo.

- Läänemets, U., Kalamees-Ruubel, K., Sepp, A. (2012), What Makes a Good Teacher? Voices of Estonian Students. *The Delta Kappa Gamma Bulletin*, Fall 2012: 27-32. Dostupno na: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=5e55f659-fad9-4522-9bb7-928d0dfce397%40sessionmgr120&hid=110> (preuzeto 21.05.2016.)
- Lumpkin, A., Claxton, H., Wilson, A. (2014). Key characteristics of teacher leaders in schools. *Administrative Issues Journal: Education, Practice, and Research*, 4(2): 59-67. Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1058520.pdf> (preuzeto 21.05.2016.)
- Milas, G. 2005. *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Mlinarević, V. (2002), Učitelj i odrednice uspješnog poučavanja. *Život i škola*, 7/2002: 140-147. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/505871.Ucitelji_i_odrednice_uspjesnog_poucavanja.pdf (preuzeto 21.05.2016.)
- Pastuović, N. (1999), *Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Petrović-Bjekić, D. (1997), Dinamičke osobine ličnosti nastavnika i uspešnost u nastavi. *Psihologija*, 1-2: 93-110. Dostupno na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0048-5705/1997/0048-57059702093P.pdf> (preuzeto 21.05.2016.)
- Stevanović, M. (2002), *Škola i stvaralaštvo*. Labin: MediaDesign.
- Šimunović, Z. (2012), Poželjne osobine učitelja nastave instrumenta u glazbenoj školi. *Život i škola*, 58(1): 167–176. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=125436 (preuzeto 21.05.2016.)
- Vlad, J. E., Ciascai, L. (2014), Students' perception of the personal characteristics of ideal teacher (I), Pilot study. *Acta Didactica Napocensia* 7(2): 41-48. Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053282.pdf> (preuzeto 21.05.2016.)
- Vukasović, A. (1990), *Pedagogija*. Samobor: Zagreb.
- White, B. (2009), Student perceptions of what makes good teaching. Refereed paper presented at 'Teacher education crossing borders: Cultures, contexts, communities and curriculum' the annual conference of the Australian Teacher Education Association

(ATEA), Albury, 28 June - 1 July. Dostupno na:
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED524703.pdf> (preuzeto 21.05.2016.)

- Župljanin, M. (2013), Nastavnik kao uzor u vaspitanju učenika. *University Review*, 12(2): 162-174. Dostupno na:
http://www.academia.edu/7002949/NASTAVNIK_KAO_UZOR_U_VASPITANJU_U%C4%8CENIKA (preuzeto 21.05.2016.)

7. PRILOZI

Prilog 1. Pitanja za intervju

Poštovani!

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i anonimno. Svi dobiveni odgovori bit će korišteni isključivo za svrhu pisanja diplomskog rada na temu *Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi*. Dakle, zanima me što Vi kao učenici mislite kakvi bi nastavnici trebali biti. Molim Vas da na sva pitanja odgovorite iskreno i u skladu s Vašim mišljenjem.

Spol: _____

Dob: _____

Uspjeh na kraju prošle školske godine: _____

Uspjeh koji se očekuje na kraju ove školske godine: _____

1. Možete li opisati kako bi po Vama trebao izgledati kvalitetan nastavnik? Koje osobine bi trebao imati?
2. Zbog kojih elemenata su osobine koje ste naveli relevantne za kvalitetnog nastavnika?
3. Smatrate li da je važno kako nastavnik izgleda?
4. Primjećujete li neke razlike prema spolu nastavnika? Ima li razlike između muških i ženskih nastavnika?
5. Što mislite o načinu predavanja nastavnika? Što biste promijenili?
6. Smatrate li da je za Vaš uspjeh zaslužan/odgovoran nastavnik? Obrazložite karakteristike odgovornog nastavnika? Zašto je odgovornost važna vrlina po Vama?
7. Primjećujete li da se nastavnici drugačije ponašaju prema nekim učenicima? Što mislite o tome?
8. Što najviše volite kod svojih nastavnika?
9. Što biste promijenili kod svojih nastavnika?

8. SAŽETAK

Poželjne osobine nastavnika u osnovnoj školi

Proces odgoja i obrazovanja je vrlo složen i sastoji se od različitih komponenti. Kako bi se uspješno ostvarili ciljevi tog procesa, velika važnost se pridaje nastavniku i njegovim pedagoškim i drugim sposobnostima. Pred nastavnikom se stavljaju razni izazovi i očekivanja, no lagano je zaboraviti da nastavnik svojim ponašanjem i svojom ličnošću utječe na učenike. Iako je teško konkretno reći koje su to osobine nastavnika koje imaju najveći utjecaj na učenika, ovim istraživanjem se željelo vidjeti koje su to osobine za koje učenici smatraju da čine jednog kvalitetnog nastavnika. Zadatak je bio vidjeti koje osobine učenici najviše vole kod svojih nastavnika, smatraju li fizički izgled i spol važnim te koliko je nastavnik odgovoran za njihov uspjeh u obrazovanju. Iz dobivenih rezultata vidljivo je da učenici žele umjereno strogog nastavnika koji ima smisao za humor, zna održati predavanje na zabavan i drugačiji način, zna komunicirati i uspostaviti dobar odnos s učenicima, pravedan je, poštuje ih, potiče i pomaže im. Fizički izgled i spol im ne igraju značajnu ulogu u percipiranju kvalitetnog nastavnika, a odgovornost za uspjeh ne pripisuju samo nastavniku nego zajedničkom trudu i naporima. Potrebno je istaknuti da su osobine i njihovo doživljavanje relativna kategorija koja se s vremenom može promijeniti te pošto je broj ispitanika bio malen, rezultati istraživanja s većim brojem ispitanika mogli bi biti drugačiji.

Ključne riječi: osobine nastavnika, uloga nastavnika, kvalitetna škola, stavovi učenika

9. SUMMARY

The desired qualities in a primary school teacher

The process of education is very complex and consists of different components. In order to successfully achieve the goals of this process, great emphasis is put on the teacher and his teaching and other abilities. Teachers are presented with various challenges and expectations, but it's easy to forget the impact the teachers behavior and his personality can have on students. Although it is difficult to say specifically which teacher qualities have the greatest impact on the students, the aim of this study was to see which characteristics students believe make a quality teacher. The task was to see which features students love most about their teachers, whether physical appearance and gender play a role and how much of their success in education depends on the teacher. The results show that students prefer a moderately strict teacher with a sense of humor, who knows how to give a lecture in a fun and different way, knows how to communicate and establish a good relationship with the students, respects them, is fair, encourages and helps them. The physical appearance and gender do not play a significant role in the perception of the quality of teachers, and success is not only attributed to the teacher but is rather a joint effort. It should be noted that the characteristics and their perceptions are relative categories that may change over time, and since the number of asked students was small, the results of a research with a bigger number of students could be different.

Keywords: teacher characteristics, teachers role, quality school, students' opinions